

KONYA

HALKEVİ AYLIK KÜLTÜR DERGİSİ

Niçin dört sayı birden çıkıyoruz ?	"Konya"
Sadırazam Karamanlı Mehmet Paşanın Eyüp Sultan medresesi kütüphanesine vakfettiği iki kitaba dair <i>Prof. Dr. A. S. Ünver</i>	
Utanma Duygusu (Şiir)	<i>Ali Rıza Özkut</i>
Öz ve Gerçek Eser	<i>Ali Rıza Korap</i>
Seydişehirli Âşık Mehmed Kıl	<i>Raşit Usman</i>
Konya valisi Şehzade Abdullah, Bayezid II, in Büyükoğlu <i>Muzaffer Erdoğan</i>	
Halkevlerinin XIII. yıldönümünde Başbakanımızın söylevi	
Evimizde Halkevlerinin XIII. cü yıldönümü	
Mevlevîler Şehri Konya	<i>Sait Sungur</i>
Türk milleti ve milliyetçiliği	<i>Ali Galip Öztürkmen</i>
Konya'da Musiki	<i>Mahmut R. Gazimihâl</i>
Cildin vücudumuzdaki önemli rolü ve cilt bakımı <i>Dr. Şadan Talât Ural</i>	
İçki İptilâsı	<i>Dr. İsmail Hakkı Aladağ</i>
Konya'da Küçük Sanatlar	<i>M. Şakir Altan</i>
Bir Şeri' mahkeme sicillinden	<i>M. Mesud Koman</i>
Konya ve dolaylarında bilmece zevki nasıl başlamıştı <i>M. Yavuz Süslü</i>	
Yeni yayın	<i>Fuat Tuygan</i>
Ev Çalışmaları	
Bize gelen kitaplardan	

KONYA

HALKEVİ AYLIK KÜLTÜR DERGİSİ

YIL : IX I. Kânun 1944 — Ocak, Şubat, Mart 1945 SAYI: 74 - 77

Niçin dört sayı birden çıkıyoruz?

(Konya) bu güne kadar süren yayınlarıyla daha çok yersel kalan bir yol tutmuştur. Sayfalarında tarih ve folklor materyallerine geniş yerler ayırmıştır. Onu, bu yüzden beyyenleri, arayanları, sevenleri vardır.

(Konya), bundan sonra çıkacak sayılarında da bu özelliğini korumağa dikkat edecektir. Fakat, bu, onun üzerine aldığı şumullü ve geniş devrim ödevinin ihmâl edilmesi demek değildir. O, çevresinde organı olduğu millî devrim anlayışlarımızı her yönden işlemek ve yaymak görevine de bilhassa önem vermeyi başlıca ödevlerinden sayacaktır.

Zaman, zaman, şu veya bu yönden üzerinde durulup tartışılan ve hakkında bazan müsbet, bazan da menfi tenkid ve hükümler verilen dergimizin gidişi her halde şimdiye kadar olduğu gibi bundan sonra da şu veya bu kaprislerin tatminine araç olmaktan çekinen bir yolu ısrarla gütmek olacaktır.

Bunun içindir ki bütün içindekileriyle çevresini aydınlatmak ve yine kendi çevresinden yankılar taşımak ve bu iki temelli görevi sistemli bir yolda gerçekleştirmek "Konya,"nın amacı olarak kalacaktır. O, ne sırf

yersel hüviyetli bir dergi; ve ne de klâsik bilimlerin her hangi bir koluna sayfalarını hasreden kuru bir meslek revüsüdür.

"Konya,, , daha ziyade millî devrim yolunda düne ve bu güne nazaran yapılması gerekli görevleri ince bir dikkat ve hassaslıkla gütmeyi ve gerçekleştirmeyi üzerine almış bir devrim organıdır. Bu yol, onu daima azınlıkla konuşmaktan ve dar bir çerçeve içine sıkışıp kalmaktan koruyacaktır.

Şimdiye kadar bir takım teknik âmiller ve giderilmesi elde olmıyan sebeplerle geciken sayıları, bu sayı ile hep bir arada yayınlanmak zorunda kalınan "Konya,, , bundan sonra her aybaşı düzenle çıkmak kararını gerçekleştirmeye çalışacaktır.

Umuyoruz ki dergi işlerimiz için kurulan yeni disiplin, onun görevlerini yapabilmesini daha düzenle ve daha güvenle sağlasın; ve onu dünden daha geniş ölçü ve sayıda aranan, okunan, tanınan tam bir devrim ve fikir organı mertebesine ulaşırsın.

Dergi çalışmalarımızda, bizi bu amaca erdştirmek için, gereken tedbir ve fedakârlıkların alınmasından aslâ çekinilmeyecektir.

«KONYA»

SADIRAZAM KARAMANLI MEHMET PAŞANIN EYÜP SULTAN MEDRESESİ
KÜTÜPHANESİNE VAKFETTİĞİ İKİ KİTABA DAİR

884 ve 886 (1480, 1481)

Prof Dr. A. Süheyl Ünver

863 (1459 - 1460) da inşa olunan Eyüp sultan Cami'i yanındaki medresede daha henüz bilmediğimiz bir tarihte adedi 200 e bile varmayan kitaplarla ufak bir kütüphane kurulmuştur. Tesis tarihi mechuldür. İddia olunduğu gibi İstanbul'da açılan ilk kütüphane değildir. (I)

Bu kütüphaneye kuruluşuna yakın tarihlerde kitap veren Fatih'in Sadrazamı Karamanlı Mehmet paşadır. Birisini 884 (1480)

de diğerini de 886 (1481) da vermiştir. Bu tarihler de Fatih'in vefatından iki sene evveli ile vefatı senesine rastlar.

884 (1480) senesi zilhicce ortalarında verilen kitap İmam ı Gazalini (Kimyayı Saadet) eseridir. 384 varaktan ibaret olan bu kitap talik kırmisile 743 (1342-1343) de istinsah edilmiştir. Eyüp sultan medresesine vakfını şu satırlardan öğreniyoruz.

وقف هذا الكتاب المشتمل على حقايق المعارف الوزير الكبير الواقف

على مصالح المواقف صاحب الخير محمد باشا ابن المغفور له عارف جلبي

الجلالى تقبله الملك المتعالى على سكان مدرسة بناها السلطان

(وهو السلطان محمد بن السلطان مراد خان) (2)

العالى بقرب مرقد ابى ايوب الانصارى عليه رحمة البارى

حسبة لله رب العالمين الصحابة وسائر المسلمين بشرط آن

لايبدل ولاينقل ولايودع عند احد اكثر من ثلثة اشهر

بل يؤحد و ان اعطى اليه مرة اخرى حرر في اوسط ذى الحجة

سنة اربع وثمانين وثمانماية

Bu kayda göre : Hakayikül Maarifi havi olan bu kitap Vezi-

(1) Süheyl Ünver. İstanbul'un ilk kütüphanesi hakkında. Akşam gazetesi 31 Ağustos 1941

rikebir ve mevakifin mesalihine vakıf hayır sahibi Mehmet Paşa

(2) Vakfiyenin yanına bir işaretle sonradan aynı tarihte ve aynı kalemle ilâve edilmiştir.

bin Arif Çelebi Eyüp sultan merkadı yakınına Âli Sultan Mehmet bin Muradın bina ettiği medrese sâkinlerine Allah yolunda ve Peygamberin şefaati ve himaye ile diğer müslümanların ruhaniyeti rızası için vakfetmiştir. Kitabın tebdil olunmaması ve naklolunmaması ve ekserya üç aylarda

(Recep, Şaban, Ramazan) da bir kimseye tevdi olunmaması şart koşulmuştur. (I)

Bundan iki sene sonra Mehmet paşa tarafından 886 (1481) senesi Muharremi ortalarında vakfedilen kitabüşşifa (كتاب الشفا بتعريف حقوق المصطفى) eseridir.

Diğerinden az farklı olan vakıf kitabesi budur:

وقف هذا الكتاب المشتمل على حقايق المعارف الوزير الكبير الواقف

على مصالح المواقف صاحب الخير محمد باشا ابن المغفور له عارف

جلبي الجلالى تقبله الملك المتعالى على سكان مدرسة بناها

السلطان العالى بقرب مرقد ابى ايوب الانصارى عليه رحمة

البارى (و على المجاورين هنالك من العلماء العاملين و

الصلحاء الصالحين لمطالعة بالصدق والصفا) (2) حسبة

لله رب العالمين و ابتغاء بشفاعة سيد المرسلين و رجاء

من روحانية الصحابة وسائر المسلمين بشرط ان لا يبدل

ولا ينقل ولا يودع عند احد اكثر من ثلثة اشهر

بل يؤحد ان اعطى اليه مرة اخرى

حرر في اواسط محرم الحرام

سنة ست وثمانين وثمانماية

Bunda da aynı hükümler vardır. Yalnız medrese sâkinlerine değil o tarihlerde Eyüp sultan kasabasında mücavir kalanların, ilmi

ile âmil ülemanın ve salihlerin sıtkü safa ile okumaları için de şart koşulmuştur.

886 (1481) de vakfedilen bu ikinci eserin sonunda da Karamanlı Mehmet paşanın vakfını teyit eden şu satırlar vardır. (*)

(I) Eyüp sultan medresesi kitapları hâlâ Eyup Sultanda Hüsrev Paşa kütüphanesinde dir. Bu eser de 178 inci numara altındadır. Bir yerinde şu kayıt vardır (وقف محمد باشا تاسليم) sene 915 on mahi Recep. Bu tarihte yeni hafız kütüp teslim almış bulunuyor. Onun kaydudur.

(II) İşte «parantez» içindeki bu cümleler bundan evvelkinde yoktur. Birinciye konan padişahın ismi de buraya ilâve edilmemiştir.

(*) Kitabın 790 tarihlerinde istinsah edildiği zannını veren sonunda bir kayıt buluyoruz. Okunaklı bir nushadır, 26×18×5 ebadında beher yazılı sahlfe 17 satırdır.

Kütüphanenin 51inci numarasında kayıtlıdır.

Kitapta (وقف ابا ايوب الانصارى عليه رحمة البارى) mührü varsa da tarihi yazılı değildir. Binaenaleyh Eyüp sultan cami'i tarihi, kütüphanenin tesis zamanını bildirmiyor. Ancak bazı kitap verenlerin vakıf tarihlerini öğrenebiliyoruz.

Eyüp sultan medresesi 863 (1458-1459) da kurulmuştur. Esasen az odalı olan bu medresenin kütüphanesi de ufaktır. Bu güne kadar o kütüphanenin 187 kitabını bulabildik. Bu aşağı yukarı bir çok medreselerde bulunan miktarlardan az veya çoktur. Lâkin Eyüp sultan medresesine verilen kitapların birer birer tarihlerini bilmiyoruz. Zeyrekte Pantokrator odalarında kurulan kütüphaneye ve Ayasofyada'ki medreseye 867 (1462-1463) ve 869 (1464-1465) tarihlerinde hususî kütüphanesinden verilen kitaplardan bir kaçını bulduk.

Eyüp sultan medresesine verilen kitaplar arasında en eski vakıf tarihini 884 ve 886 tarihlerinde

buluyoruz. Onlar da Sadriazam Karamanlı Mehmet Paşanın burada bahsettiğimiz iki kitabıdır. Eyüp sultan medresesine bundan evvel verilmesi muhtemel olan kitapların tarihleri yoksada bu iki tarih sarihtir, ve bunu en eskisi gibi almak zaruretindeyiz. Bundan sonra verilen tek tük kitaplar vardır. Fakat bunların en çoğunu 934 (1527-1528) de sabık Şam kadısı Şemseddin vermiştir. 935 (1528 - 1529) de Küçük Emirefendi evvelâ kendi nefesine, sonra en eski müderrise, sonra evladına bırakıyor, ondan sonra kütüphanenin malı oluyor. Binaenaleyh Eyüp sultan medresesinin tesis tarihi olan 863 de kütüphane yoktur. Vakfiyesinde her ne kadar bu kütüphane zikrolunursa da ona konan ve tarihleri mâlum eserleri Karamanlı Mehmet paşa vermiştir. Karamanlı Mehmet paşa'nın ilimle alâkadar bir âlim olduğunu ve evinde de bir kütüphanesi bulunduğunu kabul ediyoruz.

SITMA, YUVAMIZIN

ve

KALKINMAMIZIN DÜŞMANIDIR

UTANMA DUYGUSU

Ya kördüm, ya uyumadan ruya görmüştüm ;
Bir gün birden bir dibi yok kuyuya düştüm !
Kimin eli aydınlattı karanlıkları ?
Kimdi çeken yarı yoldan beni yukarı ?
Söyleyemem; şu kadar ki o gündenberi
Düşündükçe dökdüğüm ter hep ölüm teri :
Saçlarımdan asılmışım gibi rüzgârda
Bir yanım çöl güneşinde, bir yanım karda !
Bir kuyudan çıktım ; başka bir kuyudayım !
Durgun suda boğulmadım ; başka sodayım !
İçi gören bir çift gözün bakışlarında
Öyle yakan bir su var ki.. akışlarında
Köpük gibi sürüklendim ; Kav gibi yandım !
Bir utanma yalazında yunup yıkandım.
Bir utanma boyasıdır kızıl akşamlar !
Bir utanma ürpermesi selviler, çamlar !
Utanma, sırtımda şimdi deli gömleği !
Dolaşırım.. Her yıldızda bir göz bebeği
Beni arar; beni görür; beni kovalar
Kurtuluş yok.. ne dağlar, ne sisli ovalar
Sakhyamaz beni; her yer benimle dolu
Unutmaktır utanmanın kurtuluş yolu !

ALİ RIZA ÖZKUT

ÖZ ve GERÇEK ESER

ALİ RİZA KORAP

Şu iki üç yıl içinde, bir yandan hususî kütüphaneler tarafından tercüme eserler çıkarma yolundaki yarış, o bir yandan da Maarif Bakanlığının kitap raflarımızı dolduracak kadar çoğalan dünya fikir ve edebiyatının dilimize çevrilmiş serisi, kültür hayatına yeni bir ufuk açacaktır. Her ne kadar tanzimattan beri Garpten bu memlekete eser akın etmişse de bunlar ya hiç bir seçme gözetmeden, ya çok acayip bir «kelime, kelime» çevirme, yahut bozuk tercüme, yahutta «Te'lif» postuna bölünmüş aktarmalar, devşirmeler olmuştur.

Yarım yamalak ve bozuk düzen tercümeler kendi kılıklarıyla göründüklerinden ancak bozuk bir dilin ve asıl değerini kaybetmiş bir konunun yükünü taşırlardı. Fakat hikâye, roman, tarih, san'at felsefesi çeşidinden, kâğıttan yapılmış birer çiçek gibi türeyen eserler kafa ve gönül hazmını bozmaktan, bulandırmaktan ve nihayet memleketin kucasına bir nevi mantar - kav fikir ve edebiyat cennini düşürmekten başka işe yaramamıştır.

İşte şimdiye kadar Garpteki

orta eserlerle bile boy ölçüşebilecek san'at meyvelerinin yetişmemesindeki illet buradadır. Bunun iki kutuplu bir sebebi var: Bir kütupta eser meydana getirenler, hele piyasa muharrirleri; bunlar karşılarında her çeşitten her kaliteden örneklerle dolu bir kültür dünyasını hazır buluyorlar. Bu dünyada en kolay yol olan, hem kuvvetli bir dil bilmesine lüzum göstermiyen, hem insanı «Müellif, sahip» yapabilen, hem de kolay bir şöhret - para kazandıran eserler aktarıyorlardı. Öteki kütupta bu eserlerle oyalanan, bunları okuyarak «mütalâa» ihtiyaçlarını gideren çokluk, kitle, bütün halk idi.

Bunun sonu neye varıyordu acaba? Kolay muharrir olmaya, gerçek istidatların mahşer içinde kaybolup gitmesine ve nihayet okuyan kitlenin de garbı, garbın asıl çehresini yanlış görmesine.. Zaman olmuştur ki, Freud'ün sisteminden ilham almış bir Garb eserini Türkçeye "te'lif" kılığı altında aktaran muharririn romanı, tellenmiş, pullanmış, bezenmiş bir mankenin saf köylüleri kandıran parlaklığı gibi, yabancı dil bilmiyen, nihayet orta

okul bilgisine kadar çıkabilmiş halka gülen, heyecan veren, onu meraklandıran, gıcıklayan, iştahlandıran, bir Venüs kıyafetiyle "sükse" sini yapmış, müşteri çekmiş, şöhret ve para kazandırmıştır. Ve öyle gün olmuştur ki komşunun orta okuldaki bir öğrenci kızı bana gelip: "...romanını yazan muharriri tanyor musunuz? kim bilir nekadar büyük bir muharrirdir? eseri okadar heyecanlı ki üç dört defa okudum, doymadım .. diye nerede ise kendisini o "büyük muharrir" in huzuruna götürmekliği mi ricaya kalkmıştır.

Saf gönüllerin insiyakını bu kadar kurnazca çekip cesetleşmiş bir roman konusuna hapsetmenin medeniyet terbiyesi ve kültür namına nasıl bir cürüm olduğunu düşünmeli. İşte bu ayardaki eserlerle bunalan kafalar, bulanık gönüller afyon yutturulmuş bir sirk aslanı halinde ruhlarının asıl hüviyetlerini kaybediyorlar. Memleketin bütün halkı yabancı bir kültür dilini bilemeyeceği için dünya eserlerinin kendisinden mahrum, devşirme eserler arasında kalıyordu. Böyle olunca gerçek istidatlar da yetişemiyor, Garp dünyasındaki büyük muharrirle, büyük sanatkârla boy ölçüşecek kata ulaşamıyordu. Cemiyetteki eserlerin bulanık havası san'atkârı nihayet bir hadde kadar yetiştiriyordu. Düşünölsün ki bu memlekette roman çığırış-

tıktan sonra öz eser vermiş olmak bakımından en ön safta ola ola Ahmet Mithat ve Hüseyin Rahmi'leri sayabiliriz.

Son yılların tercüme serileri ise, bunların çoğu yanlışsız olmakla beraber şimdiye kadar yapılmamış olan halbuki ilkin yapılması gereken işi belki başarmış olacak: Beş yüz yıldan beri daha iyi eser vermiş olan bir dünyanın ve eski medeniyetlerin değerlerini cemiyetin gözü önüne olduğu gibi sermek. İşte san'at ve edebiyatta, hattâ değil yalnız bunlarda, fakat bütün fikir ve kültür hayatında öz eser kazanmak için ilkin kitlenin dünya eserlerini tatmış ve tanımış olması lâzım. Çünkü en sağlam eleştirici, münekkît ve hakem çokluk olan kitledir. İçlerinde en büyük dehaların da eserleri bulunan, yüzlerce ve yüzlerce tercüme serilerini yıllar boyunca okuyacak olan halk, şimdiye kadar yerli malı diye okuduğu ve en güzel eser saydığı, sandığı "kâğıttan örölmüş çiçekler", in ne çiçek olduğunu anlayacak ve kendisinde yeni bir ölçü yetikliği başlayacak. Bu suretle ilkin muharrirler sınıfı elekten geçecek, artık her piyasa adamı kalemi ele alıp "eser", vermiye kalkmıyacak.

Sonra: Fikir, san'at ve edebiyat hamlesinde geç kalmanın özleyişi ve susayışı ile aktarma, çe-

virme işinden öz ve gerçek eser verme işine geçilmiş olacak.

Demek istiyorum ki iki üç yıldan beri başlıyan tercüme gayreti, asıl ulaşılması gereken öz ve gerçek fikir, sanat ve edebiyat katına ancak bir basamak işi görmüş olacak. Yapma, uydurma değerleri yavaş yavaş ortadan temizlemeye yarıyacak. Bütün hünerini dışardan boyanmalarla gösteren ve işin aslını bilmiyene

sahiden canlıymış gibi görünen uydurma eserler yerine canını kendi kanından ve güzelliğini o kanın renginden alan gerçek eserlere yol açmış olacak. Bu yol açıldığı vakit yepyeni bir fikir ve san'at hayatına hazırlanmış bir ufuk gerilecektir.

Öz ve gerçek fikir ve san'atın, bu arada edebiyatın ne olması gerektiğini, nasıl olacağını bu sayfalarda ara sıra görüşeceğiz.

Yuvanın ve yavrunun sefasını tatmak

için SITMADAN sakın.

Hem hekimi hem ilâciyla seni parasız

koruyan Hükûmete elinle dilinle yar-

dım et.

SEYDİŞEHİRLİ ÂŞIK MEHMED KİL

Âşık Mehmet Kıl, (1308 - 1892) yılında Seydişehirinin "Sofuhane,, mahallesinde doğmuştur. Babasının adı «Nuri» dir. Pek küçük yaşındayken âşıklığa başlamış ve ömrünün bir çok yıllarını sazını omuzuna vurarak diyar, diyar dolaşmakla geçirmiştir.

1328 yılında Sultan «Reşad»'ın sarayında askerliğini yapmış babasının ölümü üzerine, bir buçuk sene sonra memleketine dönmüştür. Değişlerinde «Âşık Zamanî» takma adını kullanmaktadır. Kendisinin «Salih» adında bir oğlu vardır. O da âşıklardandır. «İmdadî» takma adıyla anılmaktadır.

Âşık «Mehmet Kıl» Saz çalmakta mahirdir. Güzel ve davudî bir sesi vardır. Anlattığına göre sesi evvelce daha güzelmiş. Fakat sesinin güzelliğini çekemeyenler içirdikleri kahvenin içine bazı maddeler karıştırdıkları için ses eski güzelliğini kaybetmiştir. Âşık Mehmet Kıl, duyan ve duyduğunu duyuran bir saz şairidir. Fakat deyişlerinin hepsi şimdiye kadar zaptedilmediği için unutulup gitmiştir.

Bu değerli Saz şairi, vakı olan davet üzerine Konya Halkevine gelmişti. Orada irticalen sazı ile şu destanı söyledi :

Elif ile evvelâ Curaya başladım,
Altı ay sonrada Saza başladım;
Tuluat doğunca her mahluku haşladım.
Fânîleri dünya kazanında haşladım

Böyle bir sene etti devam,
Ta ile sene oldu tamam;
Ze ile geçti üç sene zaman,
Cè ile cemale yalvarmağa başladım,

Zı ile zuhuret doğdu gurbeti dolaştım,
Sin ile kendime sual açmağa ulaştım;
Şın ile şahadet oldu bize,
Sat ile safa seyrettirdim ruhtan ziya alan göze,

Gayın ile gayret kuşağını belimize bağla,
Fe ile ferah ol sen, Âşık zamanî
Sazla söyle, kalbimi aşk ile dağla,
Gayın ile garip gördüm ben cihanı.

Kaf ile kismetim boynuma takdım,
Lam ile lâle, sümbüle baktım;
Şimdi soldu onlar, kalmadı vaktim,
Vav ile varına aldanma, Zamanî

He ile hey aldır, fanî dünyaya bak,
Lâ ile lâkin ticaretle eyle ittifak;
Yaylalarda gezmekle çıkmıyor istihkak,
Çalışıp geçinmiye bak, sen ey Zamanî

Birinci fashın, hecem oldu yurda tamam,
Otuz beş yıl gezdim gurbeti elimde Sazla Keman;
Söyledim destanlar, koşmalar durmadan heman,
Şimdi ortada hiç biri yok Zamanî

Çalıştım vatana aşk yolunda fahrî,
Çekilmezmiş gezmekle gurbetin kahri ;
Vilâyetim sorarsan kıymetli Konya,
Kaza malûmdur, Seydişehir.

Vereyim künyemi halka olmasın zahmet,
Şanı şeref bulsun bütün Millet.;
Mahlasım «Âşık Zamanî'dir. . .
İsmimde Seydişehirli Âşık Mehmet.

*
* *

25. 6. 944 Pazar günü Halkevinin aydınlık salonunda Seydişehirinin uzun bıyıklı âşıkı ile Konyalı Âşık Mehmet, Yakıcı karşılaşmışlardı. Saz heyeti uzun bir aranâmesi yaptıktan sonra bu iki âşık müsaareye başladılar.

O gün orada onların zaptetmiş olduğumuz deyişlerini aşağıya yazıyoruz. (*)

Not : (*) Saz Şairleri deyişlerinde uygunluğa pek itina etmezler.

M. Y. Muhabbet Şem'iyle yanar pervane,
Gelmiyeli sen, oldum deli; divane;
Bugün teşrif ettin, geldin bu yâne,
Nireydin bunca zamandır, Zamanî?

M. K. Kazada kaldım çokca rahatsız,
Saatim geçmezdi kalbimde sensiz ;
Bir selâm, kelâm yollamadın zamansız,
Şimdi hatıramı geldim canım arkadaş.

M. Y. Sen buraya gelmeyeli arttı kederim.
Âşıklıkla yazılmış benim kaderim;
Aman sensiz ben Konyayı niderim,
Neden gelmezsin bilmem Zamanî ?

M. K. Şükür görünce gitti kederim,
Rahatsız idim böyle imiş kaderim ;
Geldim gayrı biz muhabbet edelim,
Şükür Mevlâya canım arkadaş.

M. Y. Sen çalarsın dâim perde, perde,
Sazını gördüm ama Kemanın nerde ?
Şimdi oturup duruyorsun olduğun yerde,
Nerde çalarsın bilmem Zamanî.

M. K. «Sazımız var» dedin, sazımı almadım yedime,
Şimdi ağır bir taş vurdun karşıdaki âdeme,
Âşıklık bilirsin kademe, kademe,
Kademedi beni düşürmekmi istersin?

M. Y. Seni buradan kolay kolay salmam,
Kademedi düşersen kucağa almadan kalmam ;
Kabahat bendedir, sana hiç bulmam,
«Sazımız var» dedim sana Zamanî,

M. K. Beni getirdin koşdura koşdura,
Elimde Saz yok, dilim oldu avara,
Kulağıma gitmiyor ilin Sazı dört telli Cura,
Anladım mat edeceksin sen beni dura, dura,
Mat etmiyemi getirdin beni arkadaş ?

- M. Y. Âşık olan aşk kazanın taşırır,
Bâzan kulak vermez baştan aşırır,
Ayağı beş yapma, yazan şaşırır,
Düzenli yapalım Âşık Zamanî.
- M. K. Sazsız beni uğrattın derde,
Sazımız söyler hep, perde perde;
Bir kafiye uğrattı senide derde,
Sazsız beş olur ayak arkadaş (**)
- M. Y. Âşıklar dururken yolun saparlar,
Böyle söylemeden hisse kaparlar;
Sazındaki perdeleri neden yaparlar !
Haber vir bana canım Zamanî ?
- M. K. Açtın bir sual yine oğunu, oğunu, (***)
Karşında çözdürdün dizlerimin bağını,
Görmedinmi Kasaplarda Koyun barsağını,
Ondan hasıl olur canım arkadaş.
- M. Y. Teşrif edip geldin bu yana,
Başladım sual sormaya sana ;
Aşk olsun cevap virdin bağa ,
Bulunmaz emsalin senin Zamanî.
- M. K. Hem tatlı söylersin hem de acı ,
Âşıkın varmış dinletmek ihtiyacı ;
Taşladım bildirmeden, lâkin kalbe indi acı,
Bunu da bilmedi sanma arkadaş
- M. Y. Toplayım halkı başına dolayım,
Açılan güller gibi sararıp solayım ;
Acıtmam seni, bıyığına kurban olayım ,
O kadar korkma benden Zamanî.
- M. K. Var ol, âşıkım; Var senin kısmetin,
Var olsun âşıklar içinde himmetin ;
Şimdi sen de beni Halk içinde mat ettin,
Kıymetin pek çoktur senin arkadaş.

(*) Ayak = Kafiye

(***) Oğunu, oğunu = Uğraşa uğraşa

- M. Y. Âşık âşıkın daima soramaz ,
Birbirini taşlar ama keyfini kıramaz ;
Morukladı gayrı bu âşık, işe yaramaz,
Pek o kadar methe değmem Zamanî.

- M. K. Bakma, ağardığına sen başın,
Daha sende ekmek çok kardeşim ;
On sekizle Yirmi arasındadır yaşın,
Daha gençlik var, canım arkadaş.

- M. Y. Biz her zaman Halkevine girelim,
Giripte muradımıza erelim ;
Gevezelik ettik söze hitam verelim,
Hitam bulsun sözler Zamanî.

- M. K. Sazla eyledik âşıklığı ifade,
Öğreniriz âşıklığı daha gide gide ;
Sayın Baylar eylesen bize müsaade,
Söyliyelim Genç Osman türküsünü arkadaş !

Seydişehirli Âşık, uzun ve gümrah bıyıklarını sığayarak kalın ağır, davudî, sesiyle «Gencosman» türküsünü söylerken gözümüzün önünde, eski bir devrin unutulmuş esrarlı bir safhası canlanıyordu.

RAŞİT USMAN

SENİ SITMADAN KURTARACAK

OLANLA BERABER OL.

Konya ve çevresinin Beylerbeyliği ve vilâyet halinde idareye başlandığı zamandanberi Beylerbeyi ve Vali sıfatıyla vazife deruhte etmiş zatların biyografilerine aid etütlerin sırasile neşrini uygun bulduk. Bu etüdün başlangıcı olmak ve bu nushadan itibaren ilk kısmını teşkil etmeküzere Muzaffer Erdoğan tarafından hazırlanmış olan yazılarını Ekekon'dan iktibas etmek suretile dergimize alıyoruz:

*
**

KONYA VALİSİ ŞEHZADE ABDULLAH
BAYEZİD II. in BÜYÜKOĞLU

Şehzâde Cem'in firarı üzerine Karaman (yahut Konya) valiliğine Bayezid II. nin büyük oğlu olan Şehzade Abdullah tayin edilmiştir. (1) Hammamî zade İhsan bey, vaktile yazdığı bir makalede mi haz göstermiyerek Şehzade Abdullahın 1457 (H. 862) tarihinde tevellüd ettiğini yazmaktadır. (2) Trabzonda İçkale camisinin harap şadırvanı üzerine mevzu olan bir kitabeye göre Bayezid II. nin büyük evlâdı olan Şehzade Abdullahın daha Fâtih zamanında Trabzon vâlisi olduğu ve anasının da Şirin hatun adında bir kadın bulunduğu anlaşılmaktadır (3)

Fakat Tâcittetvârih, Sicilli Osmanî, Güldestei Riyaz-i İrfan gibi Osmanlı tarihine aid bir çok

eserlerde Şehzâde Abdullahın Trabzon emaretinde bulunduğu dair hiç bir kayda tesadüf edilememektedir. Ancak Hammamî zade İhsan bey mezkûr makalesinde Ali Emîrî ve Hüseyin Hüsameddin efendilerden Şehzade Abdullahın Trabzonda Valilik yaptığına dair şifahî bir malûmat edindiğini yazmaktadır. (4) Ayrıca Kemal paşa zade taribinde Şehzade Abdullahın Fâtih Mehmedin oğlu Şehzade Mustafanın kızı ile 1480 (H. 885) yılında evlendiği kaydedilmiş bulunmaktadır. (5)

(4) İkbâl gazetesi. 12 Teşrinisani 1335.

(5) — İbni Kemal tarihi, cilt 5 (İbni Kemal'in 10 cilt üzerine tertip edilmiş olan Osmanlı tarihinin 7 inci cildi baştan başa Fâtih devri vekayîine tahsis edilmiştir. Mezkûr cildde Şehzade Mustafanın kızı ile Şehzade Abdullahın izdivaç merasimi ve Şehzadelerin sünnet düğünleri anlatılmaktadır. İbni Kemal'in bu husustaki yazısı da Osmanlı tarih ve edebiyat mecmuasının 2 inci sayısında neşrolunmaktadır.)

(1) — İkbâl gazetesi, 13. Teşrinisani 1335
(2) Güldestei Riyazi İrfan, İsmail Belig efendi, S. 53.

(3) — Trabzonda Osmanlı kitabeleri, Halil Edhem, Tarihi Osmani mecmuası m. 48.

Bunu Ali Emîrî efendi, Millet kütüphanesinde yazma İbni Kemal tarihinin 7 nci cildindeki malûmata atfen yazmakta olduğu gibi (6) Hammamî Zade İhsan bey de bir makalesinde ayrıca tasrih eylemektedir (7). Şehzade Abdullah, Mehmet II. zamanında Saruhan civarında Vali iken (8) onun ölümü üzerine Bayezid II. ile öveyi kardeşi Cem arasında Bursa civarında hâdis olan cenk ve kavgada askeri ile babasının ordusuna iltihak etmekle ona haylı yardımı dokunmuştu,

Şöyle ki:.

O, Cem'in Bursa üzerine yürüdüğünü haber alır almaz oraya teveccüh eylemişti. Lâkin Bayezid II. nin kumandanı olan Ayas paşanın mağlubiyetini işittikten sonra Marmara sahillerine inmiş ve gemi ile Geliboluya çıkarak İstanbul, Üsküdar ve İzmit tarikıyla babasının yanına iltica etmişti (9).

Bunun üzerine Cem, firardan başka kurtuluş çaresi bulamamıştı. Bayezid II. ise Cem'i takip etmek maksadile Konya'ya vasil olmuş ve bir müddet sonra Filibat ovasında tevakkuf edip mezkûr vazifeyi maiyetinde bulunan Gedik Ahmed paşaya tevdi ettikten ve inhilâl eyliyen Karaman eyaleti

(6) — Osmanlı tarih ve edebiyat mecmuası, cüz 2, S. 489.

(7) İkbâl gazetesi, 13 Teşrinisani 1336

(8) — Tacittetvârih, Sadettin, c. 2, S. 213.

(9) — Devleti Osmaniye tarihi Hammer, (Ata bey tercemesi) Cilt 3 S. 249.

valiliğini de oğlu Abdullaha tefviz eyledikten sonra Ilgın yoluyla İstanbulla müteveccihen çıkmıştı (10)

Cem'i takip ile tavzif edilen Gedik Ahmed paşa Ereğliye vasil olmuş ise de ona yetişemedi. Fakat bir müddet sonra Gedik Ahmed paşa orada maiyetindeki alaylardan dördünü Konya valisi Şehzade Abdullaha bırakarak Divandaki vezaret mevkiinde bulunmak üzere İstanbulla hareket emrini almıştır (11).

Karaman hânedânının son vârisi olan Kasım Bey, Karaman beylerbeyi ve Şehzade Abdullahın müşaviri Hâdim Ali paşayı Pervane sahrasında mağlup ettikten sonra Konyayı muhasaraya gelmişti (12). Gedik Ahmed paşanın İstanbulla hareketi üzerine Kasım Bey, Konya muhasarasını kaldırmış ve Taşiline doğru kaçmıştı. Gedik Ahmed paşa, ordusunu Karamandaki Osmanlı kuvvetleriyle birleştirerek firar eden Kasım Beyi Silifkeye kadar takip etmiş ise de O, biraz sonra Tarsus yolunu tutmuştu (13).

Şehzade Cem'in kumandanlarından Mahmud yolda Çukurçimen mevkiinde Şehzade Abdullah ile Gedik Ahmed paşa kuvvetlerine rastgelmiş ve orada oldukça ehemmiyetli bir muharebe vukubulmuştur. Fakat vukubulan mez-

(10) — Devleti Osmaniye tarihi Hammer (Ata bey tercemesi) Cilt 3 S. 249.

(11) " " " " "
(12) " " " " 250
(13) " " " " "

kûr muharebe her iki taraf için de kat'î netice alamamıştı.

Bunun üzerine Gedik paşa Şehzade Abdullahı, eski kitaplarda umumiyetle Kal'ai Jenkbar adıyla kaydedilmiş bulunan, Karahisar sahibe gitmesi hususunda teşviklerde bulunmuş ve o da buna riayet eylemişti (16).

Bayezid II. devri meşahîrinden olan Niyazi, Figanî ve Necatî ile birlikte, Şehzade Abdullahın sarayında bulunuyordu (17). Âşık Hasan zâdenin kaydına göre Büyük İskender hakkında kaside tanzim etmiş olan şair Figanî, Şehzade Abdullahın medhedicisi olmuştur (18).

Bursada Muradiyede mevcut olan Şehzadelere ait Türbelerden birinde Şehzade Abdullah'ın «Ayni Şah» adında bir kızının kabriyle müşarünileyhin vâlidesi Ferruh Şah Sultana aid bir kabir vardır (19). Ayrıca Bursada Musa Çelebi Türbesi denilen Şehzade Mustafa (Fâtih Mehmedin büyük oğlu) türbe-

(16) — Göldestei Riyazi İrfan, İsmail Belig efendi, S. 53

(17) — Âli tarihinden naklen Devleti Osmaniye tarihi, Hammer, Ata bey tercümesi, Cilt 24, S. 94 de, müellifin tezyilatından. Bu Niyazi, Bayezid I. nin (Yıldırım Bayezid) devrindeki Niyazi yi Murad II. devrindeki meşahirden üçüncü bir Niyazi ile karıştırmamalıdır.

(18) - Şehzade Abdullahın vefatından sonra Şehzade Mahmudun Saray nişancisi Necatîyi medihagû ve hikâyenuvis sıfatile; Figanî ve Andelibî'yi de defterdar sıfatile, Tali'yi ve Sami'yi de Divan kâtibi sıfatile toplamıştır. (Bak : Devleti Osmaniye tarihi, Hamer. (Ata bey tercümesi) Cilt 4, S. 93 - 94)

(19) — Bursa rehberi Abdülkadir Kadri, 1329 S. 22.

sinde görülen «Mushaf» ın da Şehzade Abdullah'ın kerimesi Bülbül Hatun tarafından vakfedildiği anlaşılmaktadır (20).

Bülbül Hatun hakkında maa-lesef Osmanlı tarihlerinde hiç bir mevşuk malûmata tesadûf edilememiştir. Şehzade Abdullah, üzerinde, Karaman (Konya) Valiliği vazifesi bulunduğu halde Tâcittetvârihe göre hicrî (888) Ramazânında (Milâdî 1483) (21); Sicilli Osmânî ve Göldestei riyazî irfan'a göre ise aynı senenin Zilkadesinde (22) vefat ettiği anlaşılmaktadır.

Şehzade Abdullahın aşağı yukarı Milâdî 1483 senesinde vukubulan ölümü Karaman hükümdarlarının son erkek evlâdı olan Kasım Beyin ölümüyle aynı zamana tekabül etmektedir.

Kasım Beyin bu suretle Şehzade Abdullah ile hemen aynı zamanda vefatları üzerine Bayezid II. nin Cem'in hezimetini müteakip ona bırakmış olduğu Taş ili hükûmeti, hafidi Turgut oğlu Mehmed beye verilmişti.

Tâcittetvârihte ismi Mahmud olarak kaydedilmiş bulunan bu zat, Kasım Beyin, kızından hafidi idi. Şehzade Abdullah'ın 1483 (H. 888) tarihinde vukubulan ölümü, Kasım Beyin ölümüyle aynı zamana tekabül ettiği gibi Tâcittetvârih

(20) — Bursada altı padişahın türbesi, Ahmed Tevhid Tarihi Osmanî mecmuası, s. 1059

(21) — Tâcittetvârih, cild 2 S. 212.

(22) — Sicilli Osmanî cilt 1, s. 53 ve Göldestei riyazî irfan ve İsmail Belig efendi s. 53.

Solakzade, Nühbetüttevârihe göre bir küsufu tam hareketine ve ayrıca birde Mekke'de su feyzanına tetabuk eylemektedir (23).

Bu suretle 888 Hicrî (Milâdî 1483) senesinde vefat ettiğinde Osmanlı tarihlerinin müttetik oldukları Şehzade Abdullahın ölümü üzerine na'sı Bursaya nakledilmiş ve defnolunmuştur (24).

Ahmed Tevhid beyin ifâdelelerine göre Şehzade Abdullah'ın kabri Bursada Musa Çelebi Türbesi denilen Şehzade Mustafa (Mehmed II. nin oğlu) türbesinde mevcut olan altı kabirden birisinin olduğu zannedilmektedir (25).

(23) — 888 Seyli azim der Mekke ve küsufu tam ve vefatı Sultan Abdullah İbn Bayezid han vâlii Karaman (Tâcîd Tevârih, Kâtip Çelebi) Devleti Osmaniye tarihi Hamer (Ata bey tercümesi) cilt 1, s. 10.

(24) — Sicilli Osmanî Süreyyâ cilt 21, S. 53.

(25) — Bursada ilk altı padişahın türbesi, Ahmed Tevhid, tarihi Osmanî encümeni mecmuası s. 1059

Bu türbedeki altı kabirden diğerleri Çelebi Mehmedin oğlu Şehzade Ahmede, Şehzade Mahmudun oğlu Şehzade Musaya, Kanunî Süleymanın oğlu Şehzade Mustafaya, Emîr Süleyman'ın oğlu Çelebi Orhana ve Şehzade Abdullah'ın kızı Bülbül Hatuna ait bulunmaktadır (26).

Bayezid II. nin en büyük oğlu olan Şehzade Abdullah vefat ettikten sonra oğlu bir vezirin oğlu ile birlikte ve Bayezid II. nin Ahmed, Şehinşah, Alemşah, Korkut; ve Selim adlarını taşıyan Şehzadelerinin Amasya, Karaman, Menteşe, Saruhan ve Trabzonda bulundukları sırada sünnet edilmiştir (27).

(26) — Bursa rehberi, Abdülkadir Kadri, 1329, s. 18

(27) — Devleti Osmaniye tarihi, Hamer (Ata tercümesi) cilt 4, S. 23

Halkevlerinin XIII. Yıldönümünde BAŞBAKANIMIZIN SÖYLEVİ

Arkadaşlar;

Bugün Halkevlerinin on üçüncü yıldönümünü kutluyoruz. Her yıl biraz daha artarak bütün yurdu kaplayacak surette yayılmakta olan halkevlerimizin ve halkodalarımızın gelişmeleri ve verimleri, bölgelere göre birbirinden farklıdır.

Bazı bölgelerde birçok halkevimiz, bulundukları çevrede çalışan arkadaşların yetki ve başarıları dolayısıyla umduğumuz kadar ileri gitmişlerdir.

Uygun şartların bulunmadığı yerlerde de tek tek arkadaşların çalışmalarıyla topluluk yaşayışının ve kımlanışın geçen yıldan daha ileri olduğunu görmekteyiz. Bu amaca doğru olan çalışmalarda ilgi gösteren değerli yurttaşlarımızın halkevi içinde yeni bir yaşayış görüşü bulmağa başladıklarını bize gelen dileklerden anlıyoruz.

Arkadaşlar;

Milletimizin hayatında kültür yolu ile birlikte duygusunu ve medeniyet isteklerini gerçekleştirmeyi sağlayan halkevlerini ve halkodalarını, her yıl daha gelişmiş ve verimleri daha çok artmış olarak görmek amamızdır. Yapılanları hiçbir vakit yeter bulmuyoruz ve bulmayacağız.

Her şeyden evvel halkevlerinin ve halkodalarının memleket ölçüsünde yayılmasını sağlayacağız. Büyük şehir ve kasabalarımızda halkevi-

nin sayısı artacaktır. Köylerde ise şimdilik halkodaları bulunacaktır. Her köyde bir halkodası o köyün tabii bir şartı olacaktır.

Halkevi 1932 de faaliyete girmiştir. Bu ilk yılda açılan halkevlerinin sayısı 14 idi. Geçen yıl bu sayı 405 i bulmuştur. Demek ki her yıl tabii bir artışla ilerleme vardır. Bu 405 halkevinden 63 ü İl merkezlerinde, 242 si ilçe merkezlerinde, 100 ü de bucak ve köylerde dir.

Bu yıl bunlara 32 halkevi daha katılıyor. Adlarını söylüyorum: Bâla, Kızılcahamam, Polatlı, Gölpaşa, Kematpaşa, Kartal, Yalova, Yeşilköy, Kaman, Geyve, Gölçük, Sapanca, Dergimendere, Andirin, Maçka, Vakfıkebir, Çaycuma, Manavgat, Erdek, Sursurluk, Meriç, Ömerbey, Anamur, Gülnar, Pazarcık, Afşın, Uulus, Fenike, Kaş, Gündoğmuş, Serük, Osmaneli.

Bunlardan 15 i halkodasından çevrilerek açılmaktadırlar.

Bu halkevi de bugünden itibaren millet hizmetine giriyor. Bunları açarken hepsine, yürüyecekleri yolda başarılar dilerim.

Halkodalarına gelince: Bunlar 940 yılından beri açılmaya başlamıştır. Halkevi, bildiğiniz gibi, çok taraflı bir kurumdur. Bir halkevini çevirmek için çok üyesi bulunmak lazımdır. Onun için köylerimizde bir halkevinin çekirdeği demek olan ve köyün

yapısına daha elverişli durumda bulunan halkodalarını açıyoruz. Geçen yıl bunların sayısı 365 e varmıştı. Köylerimizin bir çoğu bu kurumlarını bir an önce açmak için haklı olarak sabırsızlık gösteriyorlar. Bu yıl hepsinde değil, fakat bir kısmında bu istekleri yerinde görerek ve destekliyerek halkodaları hayatında yeni bir adım atılmasını sağladık. Bu yıl bize teklif edilenlerden 2338 köyde yeniden birer halkodası açılmasını uygun bulduk. Bu halkodaları da bugünden itibaren millet hizmetine giriyorlar. Bunların adları, şimdi size dağıtılan broşürlerde yazılıdır. Bunları ararken hepsine ayrı ayrı başarılar dilerim.

Böylece, arkadaşlar, halkodalarımızın sayısı da, şimdiye kadar açılmış olanlarla birlikte 2688 i bulmuş oluyor. Biz, bunu da az buluyoruz. Aldığımız direktife göre bunların sayısı 10 bine varacaktır. Ancak bu suretle, birbirine komşu olan köylerle birlikte, köylerimiz halevi ve halkodası ışığı ile nurlanmış olacaklardır.

Arkadaşlar,

Bir halkodası, toplanma için yeter genişlikte bir salonla iki, üç çalışma odasından ibarettir. Bu küçük yuva, her zaman temiz, bakımlı, içinde bir okuma yeri, bir radyosu bulunan, kadın, erkek vatandaşlar için bir arada toplanma yerleridir. Burada köyün işleri konuşulmak için toplanılır. Burada gazete, dergi, kitap okumak için toplanılır. Burada radyo dinlenir, sohbetler edilir, burada düğünler de yapılır.

Köyde çalışan yer yer aydınlar, öğretmen, eğitmen, sağlık memuru, ziraat memuru, ormancı, veteriner, fen memuru gibi arkadaşlar veya işleri dolayısıyla köye giden memurlar, meslek adamları, idare başında-

kiler, Milletvekilleri halkodasında birleşirler, konuşurlar.

Köylülerimiz millî günlerimizi halkodasında uyanık törenler yaparak kutlarlar. Köy gençliğinin güzel sanatlar ve spor zevkini halkodaları düzenler. Çiftçinin, köylünün sağlığı ve çalışması için yararlı bilgiler, konuşma suretinde veya kurslar açarak öğretme suretinde burada sağlanır.

Okuma ve yazma bilmiyen yetişkinler, burada okuma ve yazma öğrenmeye çağırılırlar. Kısaca, köyün bütün topluluğunu ilgilendiren işler burada görülür, burada toplulukla yaşama tadı alınır.

Arkadaşlar,

Bir halkevini iki yönden görebiliriz. Biri yapısı ile ve çalışma araçları ile dış yönünden, biri de kendi çalışmalarıyla iç yönünden.

Biz bütün halkeverimizin uygun, elverişli yapılara kavuşmalarını istiyoruz. Şimdiye kadar bunu elde edememiş olan yerler, hummalı bir çalışma ile bunu başarmaya savaşıyorlar. Bugünkü şartlar altında bile bu çalışmalar devam edivor.

Biz bir halkevini bulunduğu çevreye göre uğrak bir yerde, fakat geniş bir bahçe içinde, yüksek ağaçlar arasında, kullanışlı, işlemeye gelişmeye elverişli, sade bir güzellikte yapılmış olarak görmek isteriz. Denemelerimiz bize bu yoldaki yapıların halkevi ihtiyaçları bakımından daha elverişli olduğunu göstermiştir.

Çalışma araçlarına gelince: bunların her gün biraz daha eksiklerinin tamamlanmasını istiyoruz. Her halkevinin spor yeri, temsil yeri, toplanma yeri, radyosu, sineması, müzik âletleri, güzel sanatlar atelyesi, dersanesi, kitabevi, hasta bakma yeri bulunmalıdır.

Biz bütün bunların her halkevinde zamanla tamamlanmasını istiyoruz... Araçların eksik olması bizi çalışmamızdan vazgeçirmez. Halkevi ruhu burada belli olur. Ne kadar eksikler olursa olsun, bir halkevi yapabileceği şeylerin daima en fazlasını başarmaya mecburdur. Biz bunu bütün milletimizin milli kalkınma yolunda şiar edindiği bir ödev olarak görüyoruz.

Arkadaşlar,

Halkevleri bütün kollariyle, bir tek amaca yönelmişlerdir: bu amaç da kültür yolundan her zaman millî değerlerimizi işlemek, Türk devrimini geniş halk hayatı içinde kökleştirmek, millî birliği sağlamaktır.

Böyle bir amaç karşısında bütün aydınlarımızın, devlet hizmetinde yer alan bütün yurttaşlarımızın kendilerini bu işe vermeleri gerektir.

Bütün aydınlarımızın beni duymaları için tekrar ediyorum: hepimiz halkevinin içinde çalışmaya birer suretle başkalarına faydalı olmağa bu vatan için, bu millet için borçluyuz.

Bunları seve seve yapmak Atatürk'ün ve İnönü'nün çocukları için kutsal bir ödevdir.

Arkadaşlar,

Cumhuriyet Halk Partisi, halkevleri ve halkodalarının gelişmesi için her türlü tedbirleri almaktan geri durmamıştır. Yıldan yıla elde edilen tecrübelerden faydalanarak onlara gerekli yardımları sağlamaktadır.

Halkevlerimiz, kendi çevresinin evleri olduğu halde hep birden bir evin çocuklarıdır. Ocaklardan illere kadar Partimizin her yerdeki kurulları, halkevi ve halk odalarının iyi çalışmalarını sağlamak için her türlü imkânı hazırlamakla ödevlidirler.

Şunu da söyleyeyim ki, kendini Partili hissedenden her yurttaş, bu ödev-

de ortaktır. Her yerde idare adamları, o yerdeki Parti kurullarının yardımcıları olarak halkevlerinin halkodalarının gelişmesi için her türlü tedbirleri alacaklardır.

Halkevlerinin ve halkodalarının sağlam bütçeleri olmak gerektir.

Arkadaşlar, halkeleri ve halkodaları gençliğin bütün istidadının gelişmesine yarar birer çevre haline gelmelidir. Burada beliren istidatlar birer değer olarak millî hayata kazanılır. Karakterce, bilgice ve istidatça üstün gençler yetişir. Olgunlar yanında olacaklar ürer, çoğalır... Ve böylece yurdumuzun yuvaları yeni yeni varlıklarla süslenir.

Arkadaşlar,

Cumhuriyet Halk Partisi, memlekette güzel sanatların halkevlerine destek olacak surette gelişmeleri yolunda türlü tedbirler almıştır. Altı yıl üstüste, her yaz yurt gezisine gönderdiği ressamların yaptıkları eserler toplu olarak geçen ağustosta büyük bir sergi halinde Ankara'da açılmıştır. Şimdi de bu 675 eser arasından seçilen en güzellerinden 40-50 tanelik koleksiyonlar, halkevlerinde sergiler halinde halka gösterilmek üzere dolaştırılmaktadır.

Bu sene Parti, bir deneme şeklinde 5. halkevine öğretici ressamlar göndermek suretiyle resim kursları açmıştır. Buna imkân nisbetinde daha geniş ölçüde devam edilecektir.

Cumhuriyet Halk Partisi, gene güzel sanatların gelişmesi için sanat mükâfatları yapmıştır. Bu mükâfatlar, şimdiye kadar romana, musikiye ve sergiler dolayısıyla resme dağıtılmış bulunuyor. Bu sene tiyatro için bir piyes müsabakası açılmıştı. Müddet olarak dört ay gibi kısa bir zaman bırakılmasına rağmen, bu müsabakaya 150 eser katılmıştır. Bu eserler arasında

birçok değerler vardır. Eserleri inceliyen jüri, bu yıl derece takdim etmemiş, müsabaka şartları için eserlerin yeter olgunlukta olmadığını görmüştür. Bununla beraber bir kaç eseri beğenmiş içlerinden bir tanesini de müşterek olarak takdire layık görmüştür. O eser de bugün burada genç arkadaşlar tarafından sahneye konulan *Kafa Kâğıdı* adlı küçük bir piyestir. Bu piyes ve daha bunun gibi, müsabakaya katılan eserler, bize ilerisi için çok vaitte bulunuyorlar. Bunu göz önüne alarak, bu tiyatro müsabakasını yenilemeye karar verdik. Asıl müsabakamız, sahnemize, bilhassa halkevleri temsil hayatına yeni, özlü eserler kazandırmak olduğu için bu müsabakayı devam ettirmekte fayda buluyoruz. Genç yazarlarımıza şimdiden başarılar dilerim.

Gelecek yıl sanat mükâfatını şiire de, mimariye de verilmesini kararlaştırdık. Bunların şarları gazetelerle ayrıca ilân edilecektir.

Arkadaşlar,

Halkevlerimizin her kola ait geçen yıl içindeki çalışmaları hakkında toplu bir fikir vermek için bugün sizlere dağıtılmış bulunan broşürlerde bilgiler vardır. Bunları tekrarlamıyacağım. Ancak, önümüzdeki yıl içinde güzel sanatlarda olduğu kadar sporda, dil ve tarih çalışmalarında, köycülük ve sosyal yardım kollarında daha üstün başarılar almağa çalışmalıyız. Halkevleri yayımlarına da daha çok hız vermek gerektir.

Sözümü bitirmeden önce halkodalarının açılışında ve yapılışında emekleri geçen, başlanılan işi tamamlamak için düzenli olarak çalışan idareci ve partili arkadaşlarımızı ve kendi elleriyle taşıyıp odalarının duvarını ören, çatısını çatan çok

değerli çocuklarımızı sevgi ile anarım.

Açılmış olanlarla birlikte, bu yıl yeniden açtığımız halkevi ve halkodalarına, girdikleri yolda yurt içindeki eşlerinin çalışmalarına müvazi olarak kendisinden değerli hizmetler beklediğimiz Londra Halkevine de sürekli başarılar diler, bu aziz yuvalarda çalışan arkadaşlarımızı candan överek selâmlarım.

Türk devleti denilen büyük varlık kendi temelini teşkil eden Türk köyünden ve Türk köylüsünden yüzyıllarca yalnız ve yalnız fedakârlık istedi. Türk köylüsü de yüzyıllardır malını, canını seve seve veriyor ve vermekte devam ediyor, O kadar ki bu gün köy de köylü de derin yaralar ve yoksulluklar içinde acınacak bir hale düşmüştür.

Tarihin memleketimizdeki derin hatalarını birer birer düzeltmek şerefi Cumhuriyet rejimimize nasip olmuştur. Şimdi sıra, geç olmakla beraber, köyün ve köylünün yaralarının sarılmasına gelmiştir. Onun için Cumhuriyetimiz birkaç yıldır bir taraftan köylerde halkodaları, okullar açar ve oralara öğretmenler gönderirken diğer taraftan da sıhhat memurları ve ebeler yollamağa hazırlanıyor. Bütün bunlardan başka en büyük yarayı saracak olan Toprak Kanunu tasarısını Meclise göndermiş bulunuyor. Çünkü arkadaşlar, vatanın selâmeti kendilerinden fedakârlık isteyeceğimiz köylülerin süratle iri, diri, canlı ve varlıklı olmaları lâzımdır. Milletimiz için hem bir hak ve hem de şerefli bir ödev olan bu büyük davayı da diğer işlerimiz gibi elbirliği ile başarmaya çalışacağız ve başaracağımızdan da eminiz.

EVİMİZDE HALKEVLERİNİN XIII CÜ YILDÖNÜMÜ

Evimiz Şubatın 24 cü gününden itibaren bu yıl dönümünün önemi ev salonundan hoparlörlerle yaymağa başlamıştı. Adı geçen günün akşamı Üniversitelilerin iştirakile ev temsil kolunun hazırladığı «Erkek kukla» ve «İnsan sarrafı» adlı eserlerin temsili halk arasında pek ilgi uyandırdı. Halkevi salonunu gecenin geç saatlerinde terkeden yurddaşların konuşmalarının konusunu 25 Şubat akşamı için hazırlanan «Grev» ve «Erkek güzeli» adlı eserler teşkil ediyordu.

Ertesi gün oldu. Saat 15 e yakın ev salonu doldu. Dinleyiciler biraz sonra Başkend'in halkevinden bir büyüğümüzün ülkülerimizi hızlandıracak sözleriyle dolup boşalmayı, yeni müjdelere sevinçle ürpermeler geçirmeyi bekliyor.

Çok geçmedi. Salon, Başbakanımızın sesile doldu. Yalnız salon değil, dışardaki hoparlörler de Halkevi civarını o sesle doldurdu. Rakamlar, vaidler, istekler halkevilere olan güven, kulakları kalpleri doldurdu ferahlattı.

Sonra, liselilerden meydana getirilmiş bir koro'dan İstiklâl marşı dinlendi. Halkevi başkanı halkevinin görev ve amaçlarını belirtti.

Salonda bulunan her yurddaşın elinde XIII cü yıl için hazırlanmış birer broşür vardı. Orada, Halkevi, geçen iki yılda neler yaptığını ve gelecek yıllarda neler yapmayı düşündüğünü açık olarak göstermişti. Halkevililerden birisi bu broşürden bazı parçalar okudu. Sonra orkestra dinlendi...

Salon, akşam dolmak üzere boşaldı. Ev temsil kolu ve üniversiteliler birlikte temsil ettikleri eserlerde akşam da başarılar gösterdiler. Konyalılar iki günlerini tamamen halkevinin temiz havası içinde geçirmişlerdi.

XIII cü yıl için hazırlanmış olan broşürün gelecek yıllarda üzerinde durulmak istenen işleri tesbit eden bölümünü okuyucularımıza aynen sunuyoruz:

Sayın Dinleyiciler;

Amaçlarımızın başında bütün insanlarımızı ileri bir topluluğun insanı haline getirmek amacı geliyor demistik.

İşte, konferans ve konuşmalarda, edebiyat çalışmalarında, dil çalışmalarında, müzik çalışmalarında, spor işlerinde, yardımlaşmada, çeşitli kurslar açma işinde, kütüphane ve yayın işle-

rimizde köycütük çalışmalarımızda, tarih tetkiklerinde, duygu ve düşünce yeniliğine gitmekteyiz.

Devrim başlar başlamaz istenilenleri yapıvermez; bunu hepimiz bilir ve takdir ederiz. Ancak onları yapmak için hızla yol alır. Bu hedefe giderken hepimizi kamçılacak bilgidir. Şu halde canlı ve aktif olduğumuz kadar bilgili de olmamız gerekiyor.

İstekleri kuvveden fiile çıkarabilmek için kadın erkek bütün aydınların görevleri vardır: Halkevine gidip gelmek kâfi değildir. Güzel ve iyi fikirlerin işe çevrilmesi için yüklemeler yapmalı, bunların üzerinde birlikte çalışmalar olmalı ve iyi sonuçlarla sevinmeliyiz. Evimiz böyle idealistlerle dolup boşalmalıdır.

Biribirimizi yerinde tenkit ederek gerçek değerleri belirtmeliyiz. Dedi kodu ve arkadan taşlamaların hiç bir yargısının olmayacağı hepimizce belli olan bir şeydir. Öyleyse vaktimizi boş yere harcamak itiyatlarını bırakmalıyız.

Hiç bir aydının yurduna faydalı olmayacağı iddia edilemez; fakat etrafındaki bütün insanları faydalarında şuurulu bir hale getirmek görevi de onlara düşüyor.

Bu gün asıl görevlerimizdeki başarılarımızın verdiği manevi huzura bir de muhitimizi yetiştirme işinin huzurunu katmak zorundayız.

İşte bu maksatlarla Evimiz önümüzdeki yıllarda üzerinde durmak ve hızlandırmak istediği bazı işleri aşağıya çıkarmıştır.

Bu işde bizi destekliyecek olan sağ duyulu bütün yurddaşlara şimdiden sağ olun! deriz..

1 — Halkevi çalışmaları talimatnamesinin istediği şekilde yapılmakta olan konferanslara hız vermek ve daha faydalı bir hale getirmek gayesile 8 Mart 1945 de başlayıp 16 Temmuz 1945 de sona ermek üzere bir konferans serisi tertip etmek;

Bu konferans ve konuşmalara yurtda tanınmış bilgin ve uzmanlardan da bazılarını davet ederek dinlemek;

2 — Kahvelerde ve halkın toplu bulunduğu diğer yerlerde yapılan çeşitli konuşmalara devam etmek ve daha önem vererek ilerletmek,

3 — Dergiyi çevremizde tanıtmak ve Konya dolaylarındaki Halkevi ve odalarının gerçek bir organı haline getirmek;

4 — Genç istidatları korumak ve teşvik etmek maksadile hareketlere girişmek, edebî müsabakalar açmak, derece alanlara münasip hediyeler dağıtmak.

5 — Memleket aydınlarını halkla daha ilgili bir hale getirmek gayesile yapılmakta olan mesleki toplantılara hız vermek;

6 — Açık hava temsillerine önem vermek;

7 — İyi hatip yetiştirmek için tedbirler almak.

8 — Spor hareketlerine ve Millî oyunlara önem vermek ve bu maksatla aile kampları, kayak ve dağcılık ve diğer bütün sporların canlanması için elden geleni yapmak.

9 — Sosyal yardım işleri hakkında kazalarda halkevleriyle iş birliği yapılarak bilhassa orta öğretim müesseselerinde bulunan öğrencilere daha geniş yardım imkânları düşünmek.

10 — Evimize, tetkik gezileri ve diğer hususlar için — bu gezilerde lüzümlü malzemeyi içine alabilecek — bir nakil vasıtası temin etmek,

11 — Konya ve kazalarındaki orta öğretim gençlerinden okullarınca üstün başarıları tesbit ettirilecek birer gence münasip mükâfatlar vermek;

12 — Mahallî tarih hakkında muhitimizde yapılacak araştırmalarla vesikalar elde etmek ve bunları ilmi şartlara uygun monografiler şeklinde yaymak; Konya ve dolaylarındaki âbideleri ve eski eserleri görme ve tanıma gezileri tertip etmek;

13 — Folklor ve etnoloji malzeme-

sinin toplanmasına önem vermek ve bunlar üzerinde tetkiklerde bulunulacak gerek dergimizde makaleler şeklinde ve gerekse broşürler halinde yayıma çalışmak;

Bu maksatla evimizde açılmış olan müzede — Belediye ile iş birliği yaparak — Konya'dan yetişen büyüklere ait bir köşe yapmak,

14 — Lise mezunu istidatlı bir genci Konya'nın tarihi tezhipçiliğinin muhitte yaşatılması maksadıyla Güzel Sanatlar ekademesine tahsile göndermek.

15 — Canlandırılmış bulunan 12 kişilik ev bandosunun gelişmesi için daha esaslı tedbirler almak;

16 — Konyada, bilenleri artık kalmamakta olan oya işlerini tekrar canlandırmak maksadıyla bir kurs açmak gibi üzerinde durulması gereken düşünce ve tasarılarımız vardır.

MEVLEVÎLER ŞEHİRİ KONYA

— BÖLÜM XIV —

(Baştarafları bundan evvelki sayılarda)

Yazan: Cİ. HUART

Çeviren: SAİT SUNGUR

Tersine katolunan aynı yol — Çerkez köy hanındaki sefalet —
Yaylı ile Ilgın'dan Akşehir'e — Bir lando arabasının keşfi —
Tehlikeli yollar arasından geçerek Çay'dan Dinar'a.

Dönüşümüz çok çabuk oldu. Konya'dan İzmir yolunun başlangıcı olan Dinar'a dört gün, ve Dinar'dan İzmir'e bir günde vardık. Bu Mıntakalar için bu yol çok çabuk sayılır. Âilesi tarafından İstanbul'a çağırılması dolayısıyla arkadaşım; ve yol yorgunluktan bozulmuş olan sıhhatim dolayısıyla ben; Pisidya yolundan dönmek fikrinden vaz geçerek en yakın şimendifer istasyonuna çabucak varmayı düşündük. O halde en çabuk gidiş vasıtası araba idi, ki bu araba, Konya'nın şimalindeki araba yollarından istifade edebilirdi. Burada kiralık lando arabası bulunuyor. Bizim bineceğimiz araba, tesadüf eseri olarak, ikamet etmekte olduğumuz Esat ef. hanının avlusunda hazır bulunuyordu. Paketleri hazırlamak ve arabaya yüklemek kolay bir işti.

Aynı yoldan tekrar geçmek çok

can sıkıcı oluyor; o yollardan tekrar bahsetmek de öyle. Araba yolu, vaktile yalnız birkaç yolun vazifesini gören, eski bir keçi yolundan ayrılıyor.

Bu suretle "Dokuz," dan sonra, gelişimizde takip ettiğimiz ve ancak yayalarla, atla gidenlerin işine yarıyan yoldan ayrıldık. Hafif meyillerle, "Lâdik," i solda bırakarak, ayrılan bembeyaz bir şerit gibi olan uzun yolu takip ettik; ve Konya mektupçusunun yakında yaptırmış olması dolayısıyla Mektupçu hanı denilen kerpiçle sıvalı, boyasız tahtalı, yeni yapılmış bir kervansarayda istirahat ettik. Burada bir menba var ki suları, üzerinde oyma ve kabartma izlerini taşıyan, ilk çağdan kalma taşlarla yapılmış kuyu bileziği ile çevrili, sun'î bir havuza dökülüyor. Bu taşlar "Lâdik," den getirilmiş.

Geceyi "Kadınhandan" geçirdik. Ertesi sabah güneş parlıyordu. Beygirler dinlenmişti, süratli gidiyorduk. Fakat uzun zamandan beri endişeli görünen arabacı birden bire durdu ve koştu; oturduğu yerin altına eğilip baktı.. Lândo yanıyordu! Bu gülünç hâdisenin sebebi şu idi:

Kiraladığımız bu araba, epey zamandan beri Konya'da Esat Efendi hanında, arabalıkta duruyormuş. İhtiyatlı adam olan arabacı, arabanın çalınacak her şeyini emniyete almış; bunlar arasında dingilin başını yağlamak icap ettiği zaman sökmeye yarıyan anahtar da varmış. Arabacı, bizim hareketimiz esnasında, yalnız bu anahtarı unutmuş. Bu lâzım olan âleti, biz de arıyarak derde çare bulmamız için, bu unutuşunu söyleyeceği yerde, arabacı işi Allah'a bırakmış. Nihayet tabiat kanunları galebe çalarak "delk ve temas," arabayı alev almak haline getirdi.

Ne can sıkıcı şey. Felâketin büyüğü bu hâdisenin Kadınhan'a üç, ve Ilgın'a bir buçuk saat mesafede olan Çerkes Köy köprüsünde, evvelce bahsettiğimiz Küçük Çerkes Köy istisna edilirse tamamilen ıssız, bir yerde olmasıdır. Sığınabileceğimiz yer, derenin kenarında bir ahırdan başka birşey olmayan bir han.

Tekerleğin dingilini çıkarmak imkânsız. Yapılacak şey yalnız şu: Jandarmalardan birini beygir getirmek için Ilgın'a göndermek. Bu beygirlerle Ilgına gidip orada bir tatar arabası kiralamak ve akşama başka bir lando bulacağımız hakkında teminat verilen Akşehir varmak.

Memuru mahsus gitti. Dönüşünü beklememiz lâzım. Güneş altında üç saat, zamanı geçirmek için kapının sağındaki süveye yerleştirilmiş Yunanca bir mezar kitabesini kopye ettik:

A Y P K Y P I A K O C T I
T A T H I Δ I A F Y
M I A A N E C T H
M N H M H C × A P
K A I A Y P (.) Π E N Θ E
A Y ; A N O N T I v I
φ P O N T E ^ M H
T A T P O C A Y P
T O Y A N C O T H
M N H M H C × A P

Köprünün parmaklığı olarak kullanılan eski bir sütunun gövdesi üzerine kazılmış arapça bir kitabe dikkatimizi celbetti. Bu, Türk devrinden kalmadır; ve üzerindeki tarih, bu köprünün ne vakit yapıldığını, veya tâmir edildiğini, yâni 924 senesinin Recep ayını (1518 Temmuz) hatırlatıyor. Aksaraylı olan mimarın ismi okunamıyor.

Nihayet Ilgın'dan beygirler geldi. Bizi müşkül vaziyete sokan tedbirsiz arabacıdan, arzu ettiğimiz bir başka lando sahibi olan Akşehirdeki arkadaşı için bir mektup aldıktan sonra, memnuniyetle beygirlere bindik. Arabacıyı, tekerlekleri yağlamak ve tekrar uzun yolları kat edebilmek için Ilgın'da bir çilingirin yapacağı muvakkat bir anahtarı beklemek üzere, evvelce bizim arabahğa soktuğumuz arabanın başında bıraktık. Ilgın kervansarayında araba bulmak kolay oldu.

Hafif dört tekerlek üzerine konmuş araba kasası dört tahtadan ibaretti, ki bunun üzerinde boylu boyuna rahatça oturulabiliyor. Arabanın üstü açıktı, korkunç bir fırtına başlayacak gibi idi. Bununla beraber gece olmadan Akşehir varmamız ve İzmir yolculuğumuzda bir gün bile kaybetmememiz bizim için bir bahtiyarlık idi. Az mükemmel olan, fakat fena yollardan insanı korkutmayan bu araba, Arguthane köprüsünü gösteren resmimizde görülür.

Yolumuzun bundan sonrası az dikkati caliptir. Arguthane'yi, zengin köyleri ve sâkin sekenesile tekrar gördük. Dönüşümüzü şursuzca yaptık, gece olurken Akşehir vardık. Burada ertesi günkü yolculuğumuz için arabacı ve jandarma bulmamız lâzımdı. Fazla meşguliyetle geçen bir gece, jandarma miktarı pek azaltılmıştı;

silahları iyi olan bütün insanlar, yakalanması güç olan eşkiya yürük Osman'ın takibi için, Sultan Bağına gönderilmişti. Bu adam, hiç dinlenmeden dağda 24 saat yürürmüş. Bu sebepten muhafız olarak genç bir zaptiye, ve, derhal habishaneden çıkartılan diğer biri ile iktifa etmemiz lâzımdı. Bu adamın niçin hapishanede olduğunu öğrenemedik, fakat çehresinin iyi bir mâna ifade etmediği meydanda idi.

Bütün bu kötü şeyleri geçiyorum. Ertesi gün erkenden kuvvetli iki beygir koşulu bir lando bizi şimale doğru götürüyordu. Sıcaktan yandığımız İshaklı, ve — bir sepet dolusu kirazla — bazı yiyecek yediğimiz Çay; bize, tetkik mevzuu bulduğumuz yerleri hatırlatıyor.

Çay'da bir muhafız bulmak için yeniden müşkülât. Kendine bir ehemmiyet vermiş olan karakol kumandanından maada hiç jandarma yok. Biz ısrar ediyoruz; bize, Bolvadin'dan, biraz sonra gelecek ve bize yolda rastlayacak olan tek bir jandama vâd olunuyor.

Yola çıkıyoruz. Burada, Çay'dan ayrılırken yol, Sultan dağının siyahımtırak kütlesini çevrelemek ve Menderes menbalarına kadar kervanların tanıdığı muhtelif geçitlerden geçmek üzere birden bire sola kıvrılıyor. Afyon Karahisar istikametinde Şimale doğru devam etmek üzere araba yolunu bırakıyoruz. Az açılmış yollardan geçe-

rek tamamilе batıya gidiyoruz. Te-
sadüf ettiğimiz ilk köy olan "Pa-
zar Akça"da beygirleri dinlendi-
riyoruz. Bu suretle bize vâd
olunan jandarmanın bize yetişmesi
imkânını da temin etmiş oluyoruz.
Pazar Akça'nın, sokaklarındaki
İlkçağ medeniyeti izlerinden baş-
ka bir hususiyeti yok. Lando, tek-
rar yürüyor. Dağın bu yarık kıs-
mı batıda küçük bataklık bir
gölüyle beraber bir havza görü-
nüşünde. İşte Karaca Viran ve
Geneli köyleri; ki, biz burada gece-
yi geçiriyoruz. Burada her şey çok
fena bir halde. Geneli'de yeni ya-
pılmış bir han var; bu hanın ya-
pılmasında kullanılan harç çok ru-
tubetli ve üzerinde, sapı bütün
deliklerden çıkan otlar bitmiş; Bu-
nunla beraber burası temiz bir
ikametgâh. Nargilelerinin bakırla-
rı parıl parıl parlıyan bir kahvesi
var ki bu kahveyi Afyon Karahi-
sar'dan gelmiş bir ermeni tutuyor.
Bu Ermeni, tamamilе müslüman
olan bütünü sekene arasında tek bir
hristiyan. Havzanın tam kenarın-
da olan Geneli'nin önünde dağın
kenarına kadar uzanan bataklıklar
var. Hâlâ akşam olmadı. Şarkî
Rumeli ve Bulgaristan muhacirle-
rinin dört tekerlekli arabayı Ana-
doluya sokmadan evvel yegâne na-
kil vasıtası olan Kanlı (I) yi ya-

kından tetkik etmemiz için geniş
zaman var. Türkçe olan bu keli-
me (Bu kelime ile Bogaziçinin
Anadolu kıyısındaki köylerden biri
olan Kanlıca (I) ile mukayese edi-
niz.) Burada "Kağnı," diye talaf-
fuz olunuyor. Şimendifer vagonla-
rının tekerleklerinde olduğu gibi,
arabanın iki tekerleği, dingille bir
bütün teşkil ediyor; ve beraber
dönüyor, arabanın sandukası doğ-
rudan doğruya dingil üzerine otu-
ruyor; ve iki tahta parçası ara-
banın önünden arkaya kayma-
sına mani oluyor. Kağnı
tamamilе tahta dandır. Bu
arabanın yapılışında demir kul-
lanılmaz, tekerlekleri iki çeşittir;
en çok kullanılanı ağaç gövdesin-
den geliş güzel kesilmiş kütleli
bir haldedir. Son zamanlarda kul-
lanılan şekil, yukardan verilmiş
bir emirle yapılmış olduğu tahmin
olunan ve her biri üç parça teşkil
eden üst üste mütemerkez bir hal-
de konmuş altı parçadan ibarettir.

Dört Haziran — Geneliden ay-
rılırken arabanın üzerinde serbest-
çe yürüdüğü bir keçi yolunda-
başka bir şey olmıyan yol, biraz
yüksek ve çakıl taşlı bir geçitten
geçiyor; ve sonra kademe kademe ve
tedricî atlamalarla aşağıya iniyor.

(1) — Kağnı olacak.

Biz 25 dakikada tehlikeli ola-
rak tanınmış olan Kızkapan bo-
ğazını geçiyoruz. Burası hakiki bir
boğazdır; çok dar olan yol her ta-
raftan çevrilidir; ve hafifçe meyil-
li iki duvar arasında dolaşılıyor.
Yürük Osman en mükemmel hay-
dutluğunun bir çoğunu burada yap-
mış; ve onu takip için Sultanda-
ğına giden 150 jandarma burada
yok.

Buradan müsterih olarak geç-
tiğimizi temin edemem. Nihayet
çıplak, ağaçsız fakat köylerle ör-
tülü uzun bir ovaya çıkıyoruz.
Bu köylerin arasında Arpa Aslan-

var ki burada, yer hizasında ker-
piçten yapılmış, kerevetli bir oda-
dan başka bir şey olmıyan, bir
kahvede duruyoruz. Sonra çok teh-
likeli enişlere geliyoruz ki burada
arabayı kolla taşımak, yahut tut-
mak lâzımgeliyor. Çünkü beygirler
ürküyor.

Şarkta hakikaten fena araba
ve fena arabacılar için bir Allah
var. Burada bir Avrupa arabası
20 defa kırılabilir. Şark arabası,
hakikaten yavaşça, fakat arızasız
olarak bu geçitleri geçer.

(Sürecek)

(1) — CL. Huart'ın bu mukayesesini yanlış.

Türk Milleti ve Milliyetçiliği

Yazan : ALİ GALİP ÖZTÜRKMEN

ÖNSÖZ

I

Türk milletini, modern sosyolojinin millet konusuna tek örnektir. Tarih boyunca sosyolojik devirleri geçirmiş ileri, sosyal bir varlıktır. Gerek etnografyada ve gerek Türk sosyoloji tarihinde bunu derin incelemelerle görmekteyiz. Meselâ: Sosyetelerin gelişme tarihinde totem devrinden sayılan Klâni Türkçede Semîye (Yakutca: 506), kabileyi öz (aşiret), siteyi (Belde: il) olarak görmekteyiz.

Ümmet devrinin sosyeteleri olan imparatorluk (Padışahlık), feodalite (Derebeylik), krallık (şahlık) yani mutlak monarşi olduğunu da biliyoruz. Bu ikinci devri bilhassa son beşyüz senelik Türk tarihinin içinde pek açık olarak görmekteyiz.

Türk milletini bütün bu devirleri geçerek, bilhassa tanzimat (1839 - 1876) ve meşrutiyet (1876 - 1919) idarelerinde kendini her alanda bir «farklılaşma» ile İmparatorluktan ayrılarak bu günkü realist idaresine kavuşmuş bulunmaktadır.

Türk milletinin doğuşu Atatürk'ün büyük dehası ile tecelli etti. Atatürk, milletimizi istipdattan hürriyete, mutlakiyetten Cumhuriyete, yanlış milliyetçilik yolundan doğru yola getirdi. Bu hareket yapılırken milliyet prensiplerinin tarih boyunca gelen maddi ve manevi unsurlarının varlığını göz önünde bulundurdu.

Atatürk bu prensiplerde gördüğü tek varlık; Türk'ün ve Türklüğün bozulmamış dili ve havsının son derece kuvvetli olduğu, Saray ile hiç bir ilgisi olmadığı ve tarih devamınca Ulusal Kahramanlar yetiştirdiğini okudu ve gördü. Bunları dünyaya göstermek için de kucagında altı aylık çocuk, sırtında mermi ile Cepheye gidecek olan Türk annelerinin varlığına iman ederek parçalanmış bir yurdun kösesine 19 Mayıs 1919 Pazartesi Saba-

hında bir güneş kadar parlak saçları ile denizin dalgaları arasından Samsun'a çıktı.

Sosyal, Siyasal, askerî bir çok mücadeleleri ile Türk milletinin varlığını temsil ederek 23 Nisan 1920 de Türk ulusunun kurultayı olan ve dünyaya büyük milletimizin sesini iletiren Türk egemenliğinin kaynağı olan Büyük Millet Meclisini Ankara'da açtı. Türk ulusunun bağrından seçilen üyelerle derhal işe başladı.

Bu gün Türk milletini; milliyetçiliğini tarif eden ve büyük programında tutan, bir meş'ale gibi etrafını aydınlatan Cumhuriyet Halk Partisidir. Parti 4 Eylül 1919 da Sivas'ta Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk cemiyeti namıyla birinci toplantısını yaparak ilk Parti esaslarını tespit etmişti. 9 Ağustos 1923 de aynı prensiplere sadık kalınarak Halk fırkası namıyla ismini değiştirdi. Türk ulusunun tek bir siyasal fırkası olan bu tarihî varlık 10 Kasım 1924 tarihinde Cumhuriyet Halk Partisi adını aldı. (15 - 20) Ekim 1927 de C. H. Partisi ikinci büyük Kongresini Ankara'da yaptı. Bu toplantıda Atatürk 36 saat süren, (bir haftada biten) büyük nutkunu söyledi. Son sözlerinde Türk milletinin lâayık olduğu Cumhuriyeti onun öz evlâtları olan Türk gençliğine emanet etti.

Parti 10 Mayıs 1931 de üçüncü, 9 Mayıs 1935 de dördüncü kurultaylarında program ve nizamnamesini esash olarak tespit etti. Bu, büyük program sekiz kısımdır. Birinci kısım vatan, ulus, anayasa, amme hukukunu en iyi bir şekilde Türk milletine has olarak tarif eder.

İkinci kısım da Partinin ana vasıflarını göstermektedir. Bu vasıflar da bugün her Türk'ün ismi gibi iyi bildiği altı oktur. Biz burada bilhassa millet ve milliyetçilik tariflerini göreceğiz.

Birinci kısmın ikinci maddesinde millet «Dil, kültür ve ülkü birliği ile birbirine bağlı yurttaşlardan meydana gelen siyasî ve sosyal bir bütündür» diye tarif eder. Türk ulusu bu esaslar dahilinde yaşayan çalışan yüksek bir millet olduğu kadar kendine has milliyetçiliğini de ikinci kısım prensiplerinden ve altı oktan ikincisi izah eder. Burada milliyetçiliğimizi diğer milletler aleyhinde kullanmayıp bilâkis beşeriyetin en mümtaz ve millî bir terbiye sistemine örnek olarak görürüz.

Bütün vatandaşlarımızda yaşayan Türk milliyetçilik vicdanının şuurlu ve realist inkışafını temin eden büyük Türk Partisidir. Par-

tinin en büyük amacı Türk sosyal heyetinin seciyelerini ve başlı başına müstakil hüviyetini mahfuz tutmak esastır.

Nasıl ki tarih boyunca Yunanlılar estetik, Romalılar hukuk ve pazarlıkta, Beni İsrail ve Araplar dinde, İngilizler ekonomi ve nefse hâkimiyet alanında, Fransızlar edebiyat ve ileri bir sosyete hayatından hoşlanırsa, Almanlar da musikiyi; İspanyollar şövalye ruhu severse, biz Türkler de tarihî bir karakter olarak büyük ahlâkımız, misafirperverliğimiz, insanlığımız daima her milletten üstün olmuştur. Vatan sevgimiz her şeyin üstünde gelir. Bu büyük seciyeleri dünya var oldukça muhafaza etmek Partimizin esas prensiplerindendir.

Türk milleti ve milliyetçiliği beşeriyet âilesinin en halim bir uzvudur. Partice milliyetçilik hareketinde hordbinlik olmadığı gibi millî olmayan beynelmilelci ceryanlara da karşı kapılarımız kapalıdır.

Türk vatandaşı bu hareketlerden Türk ulusunun selâmeti için kaçınmasını ulusal bir ödev olarak bilmelidir.

Yurdumuzun Coğrafi Konumu dolayısıyla Anarşist, Faşist, Nazist, Hilâfetçi, Beynelmilelci dalga ve propagandaları Avrupadan Asyaya, Asyadan Avrupaya bu yoldan geçerek gider. Bunları Türkiye de düşünüp yok edecek ne top, ne tayyare ne zehirli gazdır. Bunlara yalnız karşı duracak Partimizden, ATATÜRK'ümüzden aldığımız millî terbiyemizdir.

Bizim milliyetçi ruhumuz Sakarya zaferiyle, büyük taarruzla sona ermiş olmadığı gibi şimdi de milliyetçi insanlar cennetinde de değiliz. Şimdi millî temsil ve millî terbiye savaşına girdik. Bu zafer en büyük zafer olacaktır. Çünkü: 5000 Senelik tarihi olan Kahraman bir millet yaşıyor ve yaşıyacaktır. Bundan sonraki yazımda Türk milletinin tarifinde en önemli yeri tutan Dil, Kültür, Ülkü bağlarının ne demek olduğunu, tarih boyunca nasıl gelişme gösterdiğini izaha çalışacağım. (Sürecek)

KONYA'DA MUSİKİ

MAHMUT R. GAZİMİHÂL

(Dokuzuncu bölümün devamı)

Kaşık oyunları: (1)

Konyanın sazşairi geleneğini bütün vilâyetlerimiz içinde en iyi koruyabilen bölge olduğu (bunda içerlek mevkii âmil sayılabileceği) ne kadar doğruysa, davul zurnayı unutmamasına karşılık Horasan işi kaşıklı oyunları kıskançlıkla koruyabilmiş bulunması da o kadar memnunluğa şayandır. Konya bu tarihî oyunlarıyla ne kadar övünse yeridir. Güney İran'ın meçhulü kalmış olan kaşık oyununun Horasan bölgesinde hep oynandığını XVI ve XVII inci asırlara ait minyatürlerden esaslı bir surette öğreniyoruz. O minyatürlerden mülhem olunarak çizilmiş olan aşağıki resim, kaşık oyunlarından

ne şirin *balletler* çıkarılabileceğine dair hoş bir fikir verebilecek nefisliktedir.



Eski kaşık oyunlarından bir sahne

(1) Kadınlı erkekli kaşık oyunları, bunların Türkmen aşiretlerinden Konya bölgesinde konaklıyanlar arasında daha çok yer bulduğu hattâ bu aşiretlerin adları hakkında Habil Adem'in şu kitabında çıkan notlar dikkate değer görünüyor: *Türkmen aşiretleri* (İstanbul 1334; almancadan çevrilme bir kitap olduğu kabın üzerinde işaret edilmişse de, o zemana ait idarî bir zaruretle böyle bir kayıt konulduğunu, halbuki kitabın kendi eseri olduğunu B. Habil Adem sonradan bana söylemiştir). Bu oyunlara dair başka hiç bir inceleme yayınlanmadı.

Kaşık oyununun Türk kültürüyle olan asırlık bağlılığını açıklayan en kesin belge bu oyunun

karakteristik çalgısı olan «kaşık» tır. Yapılışı sade, fakat döktürdüğü ritimler alabildiğine zengin ve coşkun olan bu çalgıyı acemler hâlâ Türkçe adıyla kullanıyorlarmış. Hattâ, Almanyalı musiki bilgini C. Sachs buna bakarak *kaşık* veya *kaşuk* kelimesinin acemce bir söz olduğunu sanmış ve New-york çalgı müzesinde (2440 numarayla) bu aletten bir tane saklı bulunduğunu tesbit etmiştir [1]. Gerçi acemler kendi kullandıkları kaşıkları sonradan çingiraklarla da bezedilerse de, bu farklıca aletin de adı olan *kaşık* sözü — *ıçî kaşınmış*, yani kazılıp oyulmuş nesne anlamına — türkçedir. Cl. Huart, acem musikisine ait olan yazısında bunu şöylece açıklayıp tarif ediyor :

«Gaşog (türkçe kelime olup *kaşık* demektir) yüzyüze getirilen iki kaşıktan ibarettir; çukurluklarına velveleyi artırmak üzere sarı piring çingiraklar sıra sıra tesbit edilmiş bulunur; tahta bir çubukla vurularak çalınır.» Konyalıların kaşıkları en eski geleneğe uygun olarak hâlâ *tahta veya kemikten* yemek kaşıklarından ibarettir. Her elin parmakları arasına ikişer kaşık sıkıştırılır, avuç içinde kalan oyuklukların sırtları birbirine hünerle tokuşturularak bin bir ritimlerle şıkırtatılır. Çıkan sesler İspanyol kastanyetinin sesine oldukça benzer. Bazan bir nefes ve fısıltı kadar solgunlaşarak, bazan

hüzün ve elemle donuklaşarak, fakat birdenbire silkinip boşanan şıkırtılarla dökülüp saçınarak, en şuh kahkahalar gibi şakrak ve en hovarda irkilmeler kadar küstah olabilir. Başlı başına bir ritim dili.. Ritimin bu ifade gücünü ben bir kere de Sivaslı bir davulunun «davul oyunu» nda gördüm, davulu konuşturmuştu!.. Kaşık oyuncusu, el, kol, ayak, beden ve hattâ yüz ve göz oyunları ile baştan başa raks kesiliyor... Kaşık ritiminde yeknasaklığın zerresi yok; ikide bir renk değiştiren bir şıkırtı akışıyle dereler gibi süzülür gider... Bayağı ruhlu bir oyuncunun elinde fazla shevanî görünüşler alabilir; fakat, nezih bir genç kızın parmakları arasındayken bir şiir ve hayal kaynağı kesilebilmek de onun elindedir. Gelecek Türk balletlerinin en hülyalı sahneleri, en kıvrak ve en hülyalı konularından bir kısmını bu güzel oyunda bulabilecektir. — Esas itibarıyla kadın oyunu olduğu halde, tesettür yüzünden erkeklerce de oynanır olmuştur. Konya'nın Ereğli ve başka yerlerinde de oynanır olmakla beraber, Çayhan'ın erkekleri kaşık oyunundaki ustalıklarıyla anılıyorlar. Doğu'dan yaygınlık sınırı vilâyetin ötelere, Kayseri'ye kadar varır. Mübadeleden önce hristiyanlarca da oynanırdı. Akşehir çevresinin «emmiler oyunu» da bunun bir çeşidi olup, kadın erkek iki kişi tarafından oynanabilmektedir. Ereğli'nin çevre köylerinde

karşılıklı kaşık oyunu yaparlar. Konya'da kaşık havalara ve kıvrak oyun havalara — kaşık şıkırtılarına izafetle — *şıkıltım havası* denir. Erkeklerin kaşıkla oynamaları yigitlik erkânına arkırı sayılmaz. Aile kadınları da hususî muhitlerinde kaşık oyunu oynamakta devam etmişlerdir. Ancak, gerek erkeklerin ve gerek temiz kadınların kaşık yerine parmak zilleri takarak oynamaları pek ayıp sayılır. Yalnız hafif kadınlar zil takınarak eski *oturak* âlemlerinde oynarlardı. Zilbaz kadınlar bu toplantılarda efenin emrile öyle sürekli oyunlar gösterirlerdi ki, bitkin bir halde oyundan sıyrılabilmek için zillerini alınteriyile hafifce ve belli etmeden ıslamak zorunda kalırlardı: yaşlanan çelik ziller ötmez olur, kadın da dinlenmek fırsatını bulurdu. Yeni zil bulabilirlerse tekrar oyuna icbar ederlerdi. Bu zilli oyunlar Karaman Beyliğinden kalmaymış. İyi zilbaz kadınları «falan kadın öyle zil döver ki..» diye överlermiş. Bir zamanlar zilli oyunlar İstanbul ve başka yerlerde de pek yaygındı: gümüş ve altın parmak zilleri kullanılan çağlar olmuştur [1].

Konya vilâyetinin kuzeyine düşen Çorum, Sivas bölgelerinde *halka oyunları* — halaylar — başrolü oynadığı halde, Konya'da kaşık oyununun üstünleşmesi dikkate de-

ger. Konya yerlisi toplu oyunları sevmiyor; yalnız türkmenlerin genç kız ve çocukları *halay* çekerler: Konya vilâyetinin sınırı içinde kalmakla beraber yaşayış bakımından kuzey doğu vilâyetleriyle bağlılıkları olan yerlerde halay kullanılır. Halayın asıl kullanıldığı yerler Aksaray, Kırşehir, Yozgat, Zile, Sivas, Kayseri ve Niğde kaza ve köyleridir. Bağ ve bağçelerinin bolluğuyla denk nefasette şarap ve içki çıkarmış ve eyvence âlemleri ona göre zengin olmuş olan Ürgüp ve Avanoz çevrelerinde bile böyle oyunların bilinmediğini söylediler. — Eskiden İzmir zeybeklerinin *seymen* adlı bir çeşit oyunları bulunduğunu, Silile'de ve Akşehir'in Argıthan mevkiinde de böylesinin bilhassa kullanıldığını, fakat bunların İzmir zeybek oyunundan başkaca olduğunu rivayet ettiler: *seymen* oyununun esası neydi, ve başkalıkları ne gibi şeylerdi? Bu sorunun cevabını henüz buluşturamadıksa da, Kâşgarlı Mahmut'un *Divan-ı lûgat-it — Türk*'de verdiği izahlara göre önden seyirtici bir Türk asker teşekkülüne *Asyada sökman* denilmiş olduğunu — *seymen* kelimesiyle tıpkılık gösteren bir söz olarak — burada hatırlatabiliriz. (1) Hattâ, *zeybek* sözünün etimolojisi bile bu kelimelerde ara-

(1) «Sökmen: yigitlere verilen bir sandır; savaşta sırayı söken, kıran, kişi, demektir» (*Divan*, s. 444). Malatya bölgesinde sāmen telâffuzuyla kullanılan bu sözü tanzimat lûgatçıları Farişî *sekkān* sözüyle karıştırdılar. Batı Anadolu'da da *zeybek* telâffuz edilir oldu.

(1) Curt Sachs, *Real-lexikon der Musikinstrumente* (Berlin 1913).

nabilir: böyle bir yakınlığa şimdiye kadar nasıl olup da dikkat edilemediğine şaşıyorum... Kısaca, Konya bölgesinin en yaygın ve en orijinal başlıca halk oyunu «kaşık oyunu» olmuştur.

Taşradan gelen türküler:

Konya içerlek bir bölge olmasına rağmen dışardan gelebilecek musiki unsurlarına tek tük süzülme menfezleri açıktı. Demir yolu münakalesi, askerlikle çıkan kabiliyetlerin alıp getirecekleri taşra sesleri, daha yeni zamanlara ait olarak da gramofon ve seslifilm ile radyonun idhalleri git gide artan etki araçları olmuşlardı. Fakat, böyle etkilerden iyice sakınabilmiş ücra köylükler her şeye rağmen çok olmuştur.

Yukarda saydıklarımın daha tesadüfi idhal imkânlarına da şahit olduk; not edebildilerimi bildiririm: Konya bölgesinin tek tük köylerine devede kulak kabilinden göçmenler yerleştirmiş: Meselâ, Cihan beyli'nin Böğrüdelik (öteki adıyla Reşadiye) köyünde oturanlar eskiden Siberya'dan göçmüş 350 nufustan ibaret bir topluluktur; aralarında öz Anadolulu tek kişi yok, Yarım asır önce Anadoluya geçmiş olan bu türklerin halk türkülleri asyaî halini olduğu gibi korumuş; ne tesir almış, ne tesir vermiş... Hepsi ümmîdir, fakat tam bir yurt bağlılığıyla yaşıyorlar. Geçen umumî harpten sonraki tereddütlü yıllarda dağa çekilen ka-

çakları köy çevresinde siperler kazarak beklemişler, hiç içeri sokmamışlar. Ahlâkçıdır!ar. «*Âlem - i İslâm*» cildinin yazarı *Abdürreşid İbrahim* bu köydendi. (1) İşte orada asıl Konya ezgilerinden ayrı çeşnide türküler varmış. Fakat, yerli konuşma lehçesiyle birlikte yerli ezgileri de benimseyen bu insanlar, kendi asyaî pentatoniklerini uzun zaman koruyabilecekler midir? — Hayır!. Eskişehir'in bir mahallesine Kazan bölgesinden eskiden köçmüş ailelerin tatar işi pentatonikleri de zamanla böylelikle yıprandı. O ailelerden birinin çocuğu olan talebem kompozitör Mitat Akaltan bu yıpranmış (ve pentatoniklerin Eskişehir'in kendi yerli ezgisi üzerinde en küçük bir tesir bile bırakmadığını) uzun araştırmalardan sonra bana anlatmıştır. Böğrüdelik'teki son ezgi kalıntılarını, *Siberya'nın türk seslerinden ruslaşmamış birkaç örnek* olarak derlemek Konyalı folklorcuya düşer. — Başka bir göçmen mahallesi Çumra'da var: bunlar, Romanya'dan gelen, ora türkülerinden örnekler bilen ailelerdir. — Karaman'ın Mandason ve Eminler köylerinde Kafkasyadan eskiden gelmiş göçmenler yerleşmiş: elarmonikaları ve halka oyunları ile hususiyetli havaları var; fakat, bun-

(1) Daha doğrusu, Abdürreşit İbrahim merhum, aslen Hokand'lı bir aileden olup Siberya'da doğmuştu. Teşvikle Türkiye'ye göç ettirdiği yüz bin kadar müslüman türkten kendisi asıl hemşerilerinin bir kısmı işte Konya'nın bu köyünde yerleşenlerdir, hemşerilik bundan ileri geliyordu.

lar da o çevrede zerre kadar müesir olamıyor; tersine, yerleşiyorlar. — Çumra'nın yarım saat uzaklığında Batum köyü var; halkı, son Rus işgalinde Batumdan oraya göçmüşler: *tulum* dedikleri gaydayı seviyorlar, başkaca havaları var. Tulum çalanları, bulunduğu halde iyi bir tulum çalgıları kalmadığı ve yenisini sağlamak ihtiyacını duymadıkları için bu şeyler de yok olmuşa mahkûmdur. — Otamış köyünden güzel sesiyle tanınan bir delikanlı *zillimaşa* kullanıyordu ki, Konya bölgesi için az görülen bir çalgıdır. Soruşturdum: türkmen olan Tekelilerin yerleşenlerine Thotamış, göçenlerine Otamış (galiba: otağlamış) diyorlar. Konya bölgesinin otamışları Haleb'e yakın Rakka yönünden buraya göçmüşler; hattâ şimdiki Otamış köyü yakınında bir de Rakka köyü var ki bu da sekenenin oradan geldiğini gösterir. Oralarda pek aranan Otamış develeri gibi *zillimaşa* da — kıvrak ritimleriyle — Suriye'den gelmiş demektir. Fakat, dikkat ettik, oralara ait olarak söylenen ezgiler bütün Konya bölgesinde bir olan tiptendi.. Böylelikle dışardan gelebilen azlık unsurlar — önceden pek farikalı da olsalar — kısa bir zamanda yerleşmeye mahkûmdular.

Perakende olarak gelip halk ağzında tutunabilen parçalar daha dikkati çekicidir: böyleleri birer moda icabı, veya hadiseyle birlikte geliyor, sevilirse hatıralarıyla birlikte yaşayabiliyor. Bazı hatıraları

sık sık tekrarlatıp kökleştirmekte askerî bandoların rolü ötedenberi pek büyük olmuştur (böyle havaların eski bando repertuarlarındaki yeridaimî idi): *Eygaziler*, *Cezayer marşı* gibi parçaları anmak istiyorum. Cezayer marşını pek bozulmuş bir halde olarak hem bir sazıcıdan, hem de bir kavalcından dinledik. Bambaşka bir şeklini de türkî halinde Seydi Şehrinde bir kadından derledik. Halk bu parçayı çok tanımış. — *Ey gaziler* de öyle: Akşehir'de, bir zurnacı, Sultan Aziz öldüğü zaman bu havanın çıkarılmış olduğunu rivayet etti. Karaman'ın Kasaba köyünde — ki halkı Kafkasyalı göçmenlermiş — düyünlerde *Ey Gaziler* çalınıyor-muş: gece kına yakılma münasebetiyle oğlan evi gelirken, kız evinde kızı bağçeye çıkarıyorlar ve etrafında halka oluyorlar; böylece yalnız kadınların teşkil ettiği işte bu halkada o hava bir ağızdan söyleniyor. — Seydi Şehrinde de, düyünlerde, önde tefci, arkada gelin, arkadaşları ve kardeşleri evin içini dolandıktan sonra oğlan evine doğru yola düzülünce hep *Ey Gaziler* söylerlermiş. Eskiden daha da yaygınmış. Halbuki, bu havanın yalnız Rumeli'de tanınmış olduğu sanılırdı [1].

(1) *Ey gaziler*'in Bulgaristan'ın Türk düyünlerinde hâlâ bir halk türküsü halinde kullanılmakta olduğunu işitiyoruz. Hatta Dobrica'nın hristiyan türkleri olan gagauzların düyünlerinde de âdetin yaşadığını A. Manof *Gagauzlar* kitabında anlatmış ve *Ey Gaziler*'in notasını derlemiştir (hemen hiç bozulmamış bir varyant).

Rumeliye ait türkü hatıralarının Konya'daki çokluğu göze çarpıyor: Budin kalesini Ali Paşa'nın nasıl kaybettiğini anan bir türkü dinledik. Birçok şeylerin de çok kullanıldıktan sonra unutulduğunu gösteren izlere rastlanıyor; meselâ, eskibir cönkte gördüğü şu iki tarihî Tuna türküsünü M. Mesut Koman arkadaşım yazıp bana verdi (ki ezgileri kaybolup gitmiştir).

TUNA TÜRKÜSÜ

Tuna boyu erenler
Bizi böyle görenler
Sılasına varanlar
Yare selâm din varın.

Tuna boyu kamışlı
Yarım garip bakışlı
Gurbet yolu yokuşlu
Yare selâm din varın.

Kuşlar uçar havada
Gemi geçer deryada
Kimler kaldı yuvada
Sılama selâm din varın.

Âşık Durmuş ağlıyor
Karaları bağlıyor
Vakit vakit söyliyor
Yare selâm din varın.

TÜRKÜ

Tuna boyu yerimiz
Daha çoktur gerimiz
Böyle didi Pirimiz
Hiçtir düşman bizlere.

Tuna boyu balkandır
Silâhımız kalkandır
Yüreğimiz volkandır
İnanın bu sözlere.

Dere tepe evimiz
Yiğit bizim soyumuz
Duru akar suyumuz
İspat gerek sizlere.

Aşık Duran söylemiş
Yurda gönül eylemiş
Haktan imdat dilemiş
Elin sürüp yüzlere.

Tuna savaşlarına Konya asırlar boyunca çok yiğit göndermiştir. Yukarıki mısralarda işte o yiğitlerin sıla hasretleri ve gönül duyguları terennüm olunuyor.

Bütün türklük dünyası çapındaki dâsitanî konulardan biri sayılan *Dede Korkut* hikâyelerinden izlerin yurdun her köşesinde yok olma derecelerinde azaldığını görüyoruz. Döküntü halindeki üç beş satırı hatırlayan tek tük ihtiyarlarla binde bir ve tesadüfen karşılaşılıyor. Çorum'da «Tepegöz»'den onaltı mısralık nefis bir parçayı işte böyle bir tesadüfle — ezgisile birlikte — bulup almıştık [1]. Fakat, Konya'da, izlerden bir ikisini haber almaktan başka bir şey derliyemedik: meselâ, Çetme'den Havakara oğlu İbrahim, «Bey Beber» (Beyrek olacak?) ten «*Bazirgân'ın benim canım sorurum, sorarım, beybabama sorarım*» gibi bozuk bir beyit kırıntısından fazlasını söyleyemedi. Akşehir'in Çetme köyünde Beyböğrek hikâyesini hâlâ bilen bulunduğu böylece anlaşılmış olduğundan, bunun ürkütülmeden ele geçirilmesi hususunda Konya genç-

(1) M. Ragıp, *Dede Korkut hakkında* (Halkbilgisi haberleri, 1939, sayı 98).

lerinin dikkatini çekerim; biraz daha geç kalırsa her şey sönüp gitmiş olacaktır. Konya'da türk ses kültürünün en eski izleri bulunabildiğine böyle kalıntılar da şahittir.

Genç Osman; köroğlu-gibi daha yenice konular bol bol var. Bir sazıcı, Genç Osmanı söylerken, zaman zaman sazını silâh gibi yükselterek tutuyor, ağız ve fiskeyle silâh sesinden ritimli bir iki atış taklidi yapıyordu. Seydişehir'de tavla oynanırken güçlüğün atladığını telmihle «atladı Gençosman» denildiğine şahit oldum...

Vezni sık sık bozulan yigitlik mısraları da eskiliğe delil sayılabiliyor, yıprantı izleri taşıyor:

Kuyruk kanırınca sanrı (sağrı) örtülür
Kıratın önünden can mı kurtulur
Kırmızı kolan, penbe çullar erzanidir
ezani (lâyık)

İnişe inerken tavşan büküşlü
Yokuşa yukarı keklik sekişli
Avını aldırılmış şahin bakışlı
Atın deve duşlusu, çekiş başlısı
Kızın kalem kaşlısı..

En yeni taşra türkülerini Konya bölgesinde çoktan yerleşmiş görmek insanı şaşaltmaktan hâlî kalmıyordu: topal ve hiç askerlik etmemiş bir çobanın kavalından Çumra'da «Ankara'nın taşına bak» ezgisini dinlemek bir sürpriz olmuştu.

Fakat, böyle taşradan gelme konuk ezgiler, yerli ezgi tiplerinin

üzerinde iz ve etki bırakabilirmiydi? Merkezdeki Mevlevî musikisinin bile halk sesleri üzerinde müessir olamadığı müşahedesinden sonra bu soruya hayır cevabını vermek hiç yanlış olmaz. Hele *tekke musikisi ile şıkıttım ezgileri* arasında hiç bir etkileşmeye imkân yoktu: aralarında, birinden ötekine aşı tutmasına imkân bulunamayacak kadar - karakter bakımından - cins ayrılığı vardı.

Yerli ezgi tipleri, bütün yurt bölgelerinde olduğu gibi, «hüseyinî» makamını uzaktan andıran, onun prototipi sayılabilecek olan, ondan farklı olarak da bilhassa tizden pesine inici seyirle gelişip son bulan bir şekildedir. Ritim formülleri de pek seyrek olarak $3 + 2 + 2 = 7$ gibi bir iki nadir misalde her yerde görülen ritim formüllerinden ayrılıyor (Bu nadir tipi köroğlu'nu andıran ağır bir yigitlik ezgisinde bulup aldık).

Karaman'ın Kasaba ve Ihlısa köylerinde *karaca oğlan'a* dair pek çok çeşitler varmış (Sadettin Nüzhet'in kitabındakilerden farklı olanlar varmış):

Bir kız ile bir gelinin cengi var
Bilemedim hangisinin dengi var

Çorum bölgesinde *ağıt* tabiri yerine *yakım* sözü kullanıldığını görmüştük (*türkü yakmak* sözünde *yakmak* fiilinin ifade ettiği bestelemek - fakat yanık beste yapmak anlamına göre). Halbuki, Konya bölgesinde yalnız *ağıt* sözü kulla-

nılıyor. Fakat, ağıt, çok defa sanıldığı gibi yalnız ölenlerin erlik ve iyiliklerini sayıp dökmek üzere yakılmaz. Askere gidiş, her hangi bir ayrılık vesileleri de acıklı ağıtların en yakınlar tarafından göz yaşları arasında yakılmasına sebep olur. Bir istasyonda, köylü bir ana, yapayalnız bir kenarda diz çökmüş (gelip geçenlere hiç aldırış etmeden). hareket etmek üzere bulunan trendeki asker oğlunu içinden uğurlayarak ve kendi yalnızlığının garipliğini yana yakıla sade ve irticalî bir ağıt ağılıyordu... «Gelin ata bindi mi, avretler böyle ağıt havası çalarlar» diye izahat vererek de köyünden Ereğli'ye gelmiş olan rençber İbrahim Atay çalmıya koyuldu. Bu da, oköyde iz bırakmış bir ayrılık ağıtının havasıydı...

Varsağı, kayabaşı, türkmeni, çukurova, bozlak, kerem, kesikkerem, karacoğlan gibi türkü tiplerinin ezgilerini anlatmaya çalışırken «şekil» tabirini kullanmakta acele etmemelidir. Şekillendirilmesine imkân bulunmıyau irticalî uzun hava tipler-

ri arasındaki birleşik veya ayrı noktaları, andırış veya tıpkılıkları kavrayabilmiş sayılmaktan henüz çok uzak bulunuyoruz. Bu iş türkü sözlerini derlemek kadar kolay olmadığı gibi, eldeki malzemenin azlığı da acele hükümlerle bir takım tarif taslakları çıkarmıya engeldir.

Bununla beraber, söz metinlerine ait araştırma ve derlemelerin ezgi tiplerini buluşturmakta da kısmen faydalı olacağı açıktır. Yerli ara-yıcıların bu yoldaki çalışmaları artırmaları temenni olunur. Öğretmen Memduh Yavuz Süslü'nün örneklik bir araştırmasını gördüm [1]; Bunun gibi perakende buluşlar bile faydalı oluyor.

Konya bölgesinin halk musiki-sine ait olan şu umumî ve muka-yeseli müşahedelerden sonra, biraz da yapılagelen folklor araştırmalarından söz açabiliriz.

(Sürecek)

(1) *Türkmen beylerinden Boz. bev'in idamı* («Babalık» sayı 4234, Konya 10 eylül 1933).

CİLDİN VÜCUDUMUZDAKİ ÖNEMLİ ROLÜ ve CİLT BAKIMI

Yazan: Dr. ŞADAN TALÂT URAL
As. Hst. Cilt Müt.

Bütün vücudumuzu kaplıyan, bütün uzviyetimizi dış tesirlerden koruyan bir organımız varsa, o da (Cilt) dir. Ciltte husule gelen saç, kıl, yağ, ter, tırnak gibi bir takım tezahurat da cildimizin bu fizyolojik vazifesinde yer alırlar. Bunun haricinde cildin bir de pato - fizyolojik dediğimiz iç organlarımızın hastalık hallerinde sağlığını korumak üzere yaptığı bazı vazifeler daha vardır. Bunlar, meselâ bulaşıcı hastalıklarda lekeler husule getirmesi, ateşli hastalıklarda kızarması ve sıcak hissedilmesi, bazı organlarımızın hastalıklarında esmerleşmesi, safra kesesi ve kara ciğer hastalıklarında sararması, bazı iç organların hastalıklarında da ekzamalar hasıl etmesi vesaire tarzında bir çok değişik levhalar göstermesi gibi haller olup, bunlar daha ziyade doktorluğu ilgilendirdiği için konunun dışında kalır.

Ben asıl, burada cildimizin vücudumuzu korumak hususundaki önemli rolünün neden ibaret olduğunu, bu vazifelerin, iç organlarımızın korunması bakımından ne derece ehemmiyet kazandığını, cildimize vereceğimiz dikkat ve itina sayesinde bütün vücudumuzun sağlığını korumanın nasıl mümkün olacağını anlatmak istiyorum.

Cildin birinci vazifesi :

Bütün organlarımızı dışarının soğuk, sıcak gibi iklim tesirlerine, toz; toprak, mikrop vesaire gibi organlara zarar verecek maddelerine karşı korumaktır.

Cilt esasen bu vazifelere intibak etmek üzere yaratılmıştır. Elbiseden mahrum olan ilk insanların yaşayışlarını inceliyecek olursak, onların her şeyden evvel kalın, sert ve kıllı bir cilde mâlik olduklarını görürüz. Kıllar, saçlar, bilhassa soğuğu ve sıcaklığı tadil ederek onları vücuda zarar vermiyecek bir gale getirirler. Cildimizin ağız, kulak; göz vesaire gibi iç organlarımıza açılan kapıları civarında gördüğümüz kıllar da kezâ bu vazifeyi görmek üzere kurulmuşlardır. Lâkin asırlar geçtikçe iklimin, medeniyetin, muhitin vesairenin tesirleri, cildin bünyesinde harici şartlara ve yaşama imkânlarına göre bir takım değişiklikler husule getirmiş ve bu gün medeni insanlarda cilt bu günkü gördüğümüz şekli alarak Fizyolojik vazifelerini yaşama şartlarına uydurmuştur.

İnsanlarda umumiyetle cildin normal bir harareti vardır.. Bu harareti aşağı yukarı bu derecede muhafaza ve devam ettirmek lâzımdır.

Şayet bu hararet yükselirse cilt damarları gevşer, açılır, buna karşılık iç organlarımızdaki damarlar daralır, organlar vazifelerini iyice göremezler. Bunun aksi olarak cildin harareti düşerse, cilt damarları daralır, sıkışır kan içimize kaçır, büyük organlarımız kanla dolar, gene sağlığımız normal şeklini kaybetmiş olur. Mamafî cildimiz kan deveranı vazifesiyle bu değişikliği terlemek veya teneffüs hareket-

leri vesaire ile bir dereceye kadar muhafaza etmiye çalışırsa da ne de olsa vücudumuzda husule gelen bu değişiklik şu veya bu sebeble derhal kendini meydana vurur, rahatsız olur, şikâyetlere başlarız.

İşte, bunları düşünerek cildimizin hararetini normal şekilde muhafaza etmek üzere kendimizi haricin soğuk, sıcak gibi tesirlerine karşı korumak maksadile giyiniriz. Bu suretle de bütün organlarımızla çok sıkı bir surette ilgili olan cildi muhafaza etmek sayesinde iç organlarımızı soğuk veya sıcak husule getirebileceği bir çok hastalıklardan korumuş oluruz. Nitekim, akciğerlerimiz, barsaklarımız ve böbreklerimiz cilde o kadar yakındır ki, doğrudan doğruya cildimizle münasebattedir denilebilir. Binaenaleyh bu organlara rastlıyan cilt kısımlarının şiddetli üşüme hallerinde o organlar derhal bu soğuk algınlığından müteessir olarak hastalanırlar. Hastalanma çabucak meydana çıkar. Sonra, eller ve ayaklar soğuğa karşı çok hassas oldukları için karşılaştıkları soğuğu derhal içeriye, mühim organlara aksettirirler. Bu suretle gene muhtelif hastalıklar zuhur eder.

Bütün bunlar gösteriyor ki, cildimizin soğuktan muhafazası lâzımdır. Bu da soğuk mevsimlerde ve soğuk iklimlerde çok giyinmekle değil, fakat kâfi ve uygun bir tarzda giyinmek suretile mümkün olur. Sıcak mevsimlerde de bilâkis az ve yine mevsime ve iklime uygun bir şekilde giyinmek lâzımdır. Yoksa, buna riayet edilmez ve uygunsuz bir giyim tatbik edilecek olursa gene faydadan ziyade zarar husule getirilmiş olur. Nitekim fazla giyinildiği taktirde cilt terler. Uygunsuz giyim dolayısıyla ter vücudumuzdan yavaş yavaş dışarıya çıkacağına ya hiç çıkamaz ve cildin bir çok yer-

lerinde cilt tahrişi neticesi bir takım cilt hastalıkları meydana gelir. Ya hutta ter birdenbire dışarıya çıkar veya cilt birdenbire soğursa gene soğuk algınlıklarına meydan verilmiş olur.

İşte giyim bize bu suretle cildimizin hararetinin muayyen bir derecede bulunmasına ve bu sayede uzviyetimizin bu yüzden husule gelebilecek hastalıklardan korunmasına yardım etmiş olur.

Cildin ikinci mühim vazifesi:

Dışarıdan girecek mikroplara karşı vücudumuzu muhafaza etmektir. İçinde yaşadığımız havanın her zerresinde binlerce çeşitli mikropların bulunduğu birçok bilginler tarafından görülmüştür. Bu mikropların sayısı köy ve kasaba havasına nazaran şehirlerin havasında daha çoktur. Cildimiz ise doğrudan doğruya hava ile temastadır. O halde niçin hasta olmuyoruz? Cildimiz neden hastalanmıyor? Çünkü, cildimizin de kendi kendini koruyacak bazı silâhları vardır.

Bir kerre, cilt bir çok tabakalardan yapılmıştır. Bunlardan en dışardaki tabaka dayanıklı, her türlü temasa ve tazyığa karşı oldukça mukavimdir. Sonra, bu tabaka üzerinde cildimizin ifraz ettiği yağ, ter gibi maddeler de vardır. Nihayet, cild üzerinde havadan gelen mikropları daha cilde girmeye vakit kalmadan öldürecek ve onların tesirlerini yok edecek bazı kimyevî maddeler de vardır.

İşte, Cild kendisini bu gibi müdafaa tertibatı sayesinde koruyabildiği gibi, bu mikropların, vücudumuzun içine kadar girmelerinin de önüne geçmiş olur. Lâkin, bu hal nihayet bir dereceye kadardır. Şayet cildimiz sıyrık, kesik, çatlak, ezilme gibi bir takım mekanik sebeplerle veya bazı

ilâç veya diğer âmiller tesiriyle mukavemetini kaybedecek olursa, o zaman mikroplar derhal cilde girerler ve ciltte ufak sivilcilerden tutun geniş, büyük, cerahath, kabuklu, pis, kötü yaralara kadar bir takım hastalık tabloları meydana getirirler. Mikropların kuvveti, şiddeti ve tabiatı sayesinde de bunlar cilt üzerinde kalmakla iktifa etmezler, cildimizin damarları vasıtasıyla vücudumuza nüfuz ederek bütün organlarımıza kadar yayılırlar ve insanı kötürüm edici, ıstıraplar içerisinde inleyen, nihayet ağır tablolar içinde öldüren bir takım hastalıklar meydana getirirler.

Şu halde, hastalanmamak için her şeyden evvel cildimizin sağlığına önem vermek mecburiyetindeyiz.

Cildin sağlığını korumak, cilt hıfzıssıhhası, cilt bakımı sayesinde mümkün olur. O halde cilt bakımı nasıl olmalıdır? Cildin normal fizyolojik vasıfları bilinince, bu bakım kolaylaşır, yani:

1 — Giyim şartlarına son derecede dikkat etmeliyiz :

Ne o kadar fazla giyecek yüklenmeli, ne de lüzumlu lüzumsuz şeyler giyecek diye kullanarak sırtımızı örtmiye çalışmalıyız. Giyim sade, iklime, mevsime, muhite, âdete uygun olmakla beraber her şeyden evvel hıfzıssıhha da uygun olmak gerektir. İyi ve münasip bir giyim te'min edildikten sonra vücudu sıcak ve soğğun değişikliklerine karşı nasıl koruyabilmek ve günün muhtelif saatlarındaki giyim şekillerine uydurmayı nasıl dikkat etmek lâzım geleceğini söylemek zaittir. Bu, sağlığını düşünen herkesin elindedir.

2 — Cildin temizliğine riayet etmeliyiz.

Cildin temizliğine ne kadar dikkat edilirse, cilt üzerinde havadan

düşen veya temas suretile intikal eden mikroplar da o nisbette öldürülmüş ve cildin mukavemet silâhlarına yardım edilmiş olur. Bilâkis pis tutulan cilt üzerine haricî tesirlerin üst üste yığılması ile bu mukavemet kırılır, nihayet cilt kolayca yarılan, çatlıyan, yaralanabilen bir uzviyet haline girer. Zaten mikroplar cilt içine girmeye hazır bir haldedirler. Binaenaleyh cildi pis olan şahış da kendisini büyük bir tehlikeye bile bile atmış olur.

Cildin temizliğini te'min etmek üzere iklime, mevsime, muhite yaşayışa göre beş ilâ on günde bir defa baştan aşağıya sabun ve sıcak su ile yıkanmak lâzımdır. Bundan maada günlük temizlik hiç bir zaman ihmal edilmemeli, sabahleyin el, yüz, soğuk su ile yıkanmalıdır. Yemeklerden evvel ve sonra ise ellerin yıkanmasını unutmamalı, geceleyin yatmadan evvel gene el ve yüzle birlikte ayakların temizliğine de dikkat etmelidir.

3 — Cilt Sporunu bu arada unutmamak lâzımdır :

Vücudumuzdaki bütün organlarımızın gelişmesine, iyi çalışmasına onların hastalıklara karşı daima mukavemetli bulunmalarına yardım edebilmek için nasıl bütün bedenimize spor hareketleri yaptırıyor isek, cildimizin de ayrıca spora ihtiyacı bulunduğunu unutmamalıyız.

Cilde yaptırılacak olan spor, onun bünyesini teşkil eden damarlarına, etlerine' sinirlerine tesir ederek cildin gelişmesine, kuvvetlenmesine ve hattâ güzelleşmesine hizmet eder. Şu halde, Cildin tabii vasıflarını kaybetmeyerek ve güzelliğini muhafaza ederek normal bir sağlık kazanmak istiyen herkesin, cilt sporunu ihmal etmemesi kendi sağlığı ve güzelliği bakımından önemli bir hareket sayılır.

O halde cilt sporu, onun gerek mikroplara, gerekse harici tesirlere karşı mukavemetinin arttırılması maksadile bir program altında ve mevsime göre tatbik edilen muntazam ve usule uygun yapılan Güneş banyoları mevziî soğuk su masajları, duş, deniz banyoları, kum, çamur banyoları ve saire gibi fizik usullerin kullanılması ibarettir.

Muhite, mevsime ve yerine göre bu tedbirlerden birisi ele alınabilir. Hiç birisi tatbik edilmiyorsa, yapılacak iş, cildi sertleştirme usulünün tatbikinden ibaret kalır. Bu da, yazın ve bahar mevsimlerinde soğuk su duşları ve kışın el, kol, yüz, boyun ve bacakların soğuk su ile ovularak yıkanması ile olur.

Saçların fena sabunlarla yıkanması, ondülasyon maksadile kullanılan elektrikli veya elektriksiz sıcak âletlerin tatbik edilmesi, muntazam faslalarla, günün muayyen zamanlarında taranıp havalandırılmaması, nihayet başın kaşındığı, saçların yarıldığı, yağlandığı, kepeklendiği hallerde saç diplerinin kuvvetlendirilmesi ve saç hastalıklarının tedavileri ihmal edildiği takdirde, o saçların parlak, canlı ve güzel renkleriyle gönül çeken tabii ve normal kıvrımlarının kaybolmasına sebebiyet verilmiş olur ki, bilhassa kadınlarda cinsî cazibenin başlıca ele-

manlarından biri olan bu saç güzelliği bir kere kaybolduktan sonra bu güzelliğin tekrar iadesi imkânı her halde kolay olmaz.

4 — Hastalıklı Cildimizi onarmalıyız:

Cildin normal fizyolojik vasıflarını göstermeyen ve hastalanmış cilt ile sağlam cilt arasında bir hudud teşkil eden cilt herhalde sağlam insanların cildinden daha ziyade bakıma muhtaçtır. Çünkü böyle insanların cildi ya fazla terler, ya fazla yağlanır, ya fevkalâde kanlıdır, yahud da, kuru, yağsız, cılız, kansız ve zayıftır. Her iki cins evsafı gösteren ciltler de yine hasta cilt sayılırlar. Fazla terliyen ciltlerde Ekzemalar, pişikler çok olur. Fazla yağlıların yüzlerinde, sırtlarında, göğüslerinde pek çok sivilceler görülür. Nihayet, çok kanlı ciltler de diğer bazı cilt hastalıklarına müsait bir zemin teşkil ederler. Bunların aksine kuru, yağsız, zayıf ve donuk ciltlerde ise âdetâ cildin güzelliğini veren parlaklık, göze çarpan olgunluk gibi canlılık eserleri yok gibidir. İşte böyle hallerde cildin noksanları tesbit edilerek bu eksikler kullanılacak ilaç, krem, pudra vesair gibi kimyevi maddelerle veya banyo, duş ilâh... gibi fizik tedbirlerin yardımı ile temin edilmelidir. Ancak bu suretle cildin, arzu edilen sağlığı korunmuş ve dolayısıyla bütün organların ve vücudun sağlığı kazanılmış olur.

İÇKİ İPTİLÂSİ

Dr. İSMAİL HAKKI ALADAĞ

İnsanlar meyvelerin tadını aldığı gündenbergi alkolün de tadını almışlardır. Alkolün tarihi insanlıkla birlikte başlıyor. Geldani ve Asurilerin bira kullandıkları malumdur. Önce hafif bir enerji ve neşe veren bu sihirbaz suyu niçin içerler acaba? Bunun sebepleri çeşitlidir; bu sebepleri belirtmek için kimlerin içtiğini düşünelim: Hayatın gürültüsü içinde bezginlik getirmiş olanlar, muhtaripler, işsizler ve kötü yol sâlikleri.. Bu arada dört başı mamur olanların da içki kullanmakta olduklarını söylemek lâzım. Görülüyor ki alkolizma şahsı enerjisi kıt insanların bir destek, bir avunma ve neşe yudumu olarak almağa başladıkları alkolün iç meyilleriyle tekrarı ve devamıdır. Bunun için içilir ve böyle başlar, fakat son yıllarda teknik vasıtaların terekkesi ile insanlar birbirlerini daha kolay ve sık tanımağa başladılar. Görenekleri birbirlerine daha sür'atle yayıldı. Şimdi görenek yüzünden içki umumileşmiş gibidir. Bilhassa geri cahil kitleler arasında bir medeniyet belgesi bir moda olarak yayılmaktadır. Alkol diğer toksik maddeler kadar da olmasa, toksik bir

maddedir. ve asıl hedefi sinirler ve sinirler sistemidir. kara ciğer, böbrek, kalp ve damarlara yaptığı tahribatıda herkes kendi muhitinden bilir. Pürüzsüz, cevval bir dimağın alkole ne ihtiyacı var? Güzel bir uyku, bir kır gezintisi, bir müzik onun bütün yorgunluklarını alır. İçki kişinin ayarıdır derler. Ayarı doğrultmak için içenlerin aklından şüphe etmek lâzımdır. Çünkü içki herkeste aynı tesiri yapmaz; birinde asabî hiç bir tesir yapmayan bir kadeh ötekinde bir bomba tesiri yapar. Evvelkine yapacağı tesir gelecek yıllarda görünür. Bu kötü tesirle fena meyilli insanlar muhiti, âilesi ve cemiyeti için bir belâ kesilirler. Bu yüzden yıkılan binlerce âile, batan büyük servetler, kaybolan iyi insanlar pek çoktur. Sokakta rasladığımız boyalı alkol içen sefil ihtiyar kim bilir hangi zengin babasının bir tanecik evladı idi, gençliğinde kim bilir ne kabiliyetli, şen, tertemiz bir insandı.

İki jandarma arasında elleri kelepçeli geçen delikanlı, kim bilir, belki rakı sofrasındaki bir kadehin cür'etile suçlandı. Belki de içmek için para bulamadığından hırsızlık

yaptı. İnsan bunları gözü ile görüp kulağıyla duyunca kalbi titrer.

Alkol ibtilası hiç şüphesiz yalnız ferdi temayüllerin tesirile meydana gelmez. Onda cemiyetin ve inanın büyük payı vardır. Aktüalitesiz bir haya içinde dünyaya kıymet vermiyen her şeyi gaipte ve ahrette arıyan bir görüşte de bu sebebi buluruz.

İç bâde güzel sev, var ise aklı şuurun. Dünya var imiş, yaki yok imiş ne umurun.

İşte fatalis bir düşünce'ki meyi mubah, dünyayı kıymetsiz gösteriyor. Yüz yıllar boyunca hamrin ve meyin edebiyatı yapılmış: şiirler söylenmiş, kasideler okunmuş, fıkralar yazılmıştır. Dikkat edilirse içkinin girdiği her muhit, yayıldığı her devir bir yükseliş değildir. Cemiyetin jenisini bozan bu iptila ile mücadele etmek örnek insanlara bir borçtur. Halka kötü

örnekler vermemek. lehde tek söz söylememek. işsizliği önlemek, spor zevkini tattırmak ona karşı kullanacağımız en büyük birer silahtır. Halkevlerinde ve onların toplantılarında içkinin olmayıp spor kollarının oluşu bu düşünce iledir. Bu gün devletlerde bununla mücadele etmek mecburiyetini duymaktadırlar. Yüksek dereceli içkileri mümkün olduğu kadar kaldırmak, büyük afişlerle ilân yaptırmamak gençlik teşekküllerini kurarak ve koruyarak beden terbiyesine hız vermek gibi hareketlerle işe başlamışlardır. Düşününce lüzumsuz ve faidesiz bir şey ile bir insan ömrünü sersemlik içinde geçirmek niye? deriz.

Bu gün halk sağlığı meseleleri içinde içki bütün ehemmiyetile önümüzde durmaktadır. Onunla savaşıacağız.

KONYA'DA KÜÇÜK SANATLAR

M. ŞAKİR ALTAN

T A B L O : IV

SENELİK VASATÎ İMALÂT

M A D D E L E R	İmalâtın kıymeti LİRA	M A D D E L E R	İmalâtın kıymeti LİRA
Demir İşleri :		Mobilye imalatı	24000
Nal , Mıh	3500	Doğramacılık	48000
Soba (saç)	8000	Araba imalatı	82200
Su deposu	250	Kaşık imalatı	2000
Hayvanla işleyen tulumba	5000	Çıkrıkçılık işleri	7000
El tulumbası	5000	Dülger "	160000
Parmaklıklar	2400	Debbağ "	3570
Demir kapılar	300	Kundura imalatı	364800
Sapan demiri	120	Saraç işleri	52000
Pulluk	6750	Dokuma imalatı	15000
Bel	900	Trikotaj işleri	60000
Kazma	500	Keçe imalatı	90000
Balta	150	Yerli şapka imalatı	6000
El örağı	300	Mutaf işleri (kıl çuvallar)	75000
El arabası	1000	Şeker ve pasta, şekerli maddeler imalatı	107100
Satır	45	Terzilik işleri	1528000
Demir işleri kıymet yekûnu	44569	Yorganer işleri	40000
Bakır imalatı	66000	Toprak kaplar	1500
Teneke "	40000	Tuğla, kiremit	7500
Kalay işleri	8000	Kireç işleri	18000
Bıçak imalatı	2100	Nalband "	9000
Saat tamir işleri	10000	Kalbur imalatı	12000

1936 yılındaki tesbite göre bu taplo da diğerleri gibi tanzim edilmiştir.

T A B L O V

Sanatın adı	İşçilikte kullanılan âletler
Demircilik	Miskap (matkap), torna, mengene, demirci örsü, ocak.
Kazancılık	Zimba, keski, makas, muhtelif kalemler.
Tenekecilik	Örs, muhtelif çekiçler, silindir; korniş makinesi. makas, pergel, kumpas
Bıçakçılık	Örs, çekiç, mengene
Kalaycılık	Ocak, (el ve ayak)
Saatçilik	Tamir âletleri
Marangozluk	Kullanılan âletletler iptidaidir.
Doğramacılık	Rende, küstere, pılyaya, keser, kaba rende, el bıçkısı, kol bıçkısı, macun küsteresi, düz kalem, oluk kalem korniş rendesi, delik kalem ve teferruatı
Arabacılık	Keser, rende, balta, bıçkı, ve teferruatı
Kaşıkcılık	Sörpü, eye, sistere, matsat, zimpara kagıdı
Çıkrıkçılık	Torna, kemane, oluk ve düz torna kalemi, pergel, kumpas, keser testere, bıçkı, bileği taşı
Kundura kalıplıçılığı	Kalıp makinesi, perdah makinesi, cilâ makinesi, şerit bıçkısı
Dokumacılık	220 santım eninde tezgâh, dört beygir kuvvetinde dinamo
Keçecilik	Yay, tokmak, hasır, çelik tarak, yün tarağı
Mutafçılık	Kıl bükme ve eğirme tezgâhı
Taşçılık	Taş kalemi, mors, madırğa, çekiç, âdî çekiç
Cildcilik	Muhtelif bıçaklar, keski makinesi, hurufat kasa-sı, küçük pres
Şekerecilik	Üfak silindirli makine, kesme el makinesi,

T A B L O : VI

Sanatın adı	İmalatın nevi
Demircilik	Nal, mih, soba, muhtelif tulumbalar, parmaklık, kapı, sapan demiri, pulluk, el orağı, el arabaları, balta, tahra, (satır), keser, bel.
Bakırcılık	Bakır kaplar.
Tenekecilik	Yağmur olukları, kavanoz, banyolar, kutu, ibrik, maşrapa, leğen, musluklu tenekeler, süzekler, fener
Bıçkıcılık	Et bıçakları, bağ desteresi, koyun kırkma ma-kinesi, halı makası, saraç bıçkısı, tüfek kundağı, kasatura, kama.
Kuyumculuk	Bilezik, küpe, yüzük, yıldızlama, kabartma.
Marangozluk	Koltuk, kanape, sandalye, yazıhane, etajer, mo-bilye takımları.
Arabacılık	Muhtelif arabalar ve teferruatı.
Kaşıkcılık	Yemek kaşıkları, (nakışlı - nakışsız - cilalı - cilasız)
Çıkrıkçılık	Parmaklık, sandalya traversi, iskemle ve masa ayakları, ibtidaî çocuk oyuncakları.
Dülgerlik	Düğen, beldanat, atkı, ananat, tırmık, dirgen, çekmece, sandık, düz kapı, düz pencereler, fıçı, tahta âdî iskemle,
Kundura kalıplı-cılığı.	Muhtelif ölçüde kalıplar.
Debbaglık	Sahtiyan, meşin, vaketa, telatin, köseleden taban astarı.
Kürk debbaglığı.	Okçuoğlu kürkleri.
Post debbaglığı.	Koyun ve keçi postları.
Kunduracılık	Kadın, erkek, çocuk iskarpin ve ayakkapları.
Terlik, Yemeni,	
Mest, Postalcılık	Muhtelif terlikler, yemeni, postal, sandal.
Saraçlık	Hayvan koşumları, eğer ve takımları, çanta, ba-vul, belkayışı, palaska, cep çantaları, kılıflar.
Dokumacılık	Tisör, kutnu, meydanî, filoşlu ve pamuklu ala-ca, ipek ve yün üzerine kadın ve erkek kumaş-ları, pamuk - keten - kumaşlar, kıvratmalar, yer-li şayak ve abalar, filoşlu battaniyeler, karyola örtüleri, bez dokumalar, astarlıklar.

Trikotaj	Fanilalar, çoraplar.
Taşçılık	Mermer, somaki, kumlutaş, molozlutaş, mezar taşları, bina taşları, çeşme taşları,
Ölçüçilik	Muhtelif ölçüler (bez - meşin - maroken).
Hahçılık	Taban halısı, seccade, yastıklık, kilim, cicim, yol halısı, birdidi.
Keçecilik	Serme keçeler, kepenek, develere havut keçesi, Araba atları koşumlarına havut keçesi, eğer keçesi (at üzerine filikli), ter keçesi (eğerlerin altına).
Şapkacılık	Tiftikten fötr şapkalar
Mutafçılık	Kıl harar ve çuvallar, torba, belleme, kolanlık, gebre.
Şekerçilik - Pas-tacılık	Hamur tatlıları, pastalar, meyveli ve meyvesiz akıde ve peynir şekerleri, lokumlar.
Helvacılık	Tahan helvası, keten helvası, cevizli, susamlı helvalar; şekerli ve pekmezli un helvaları
Terzilik	Erkek ve kadın, çocuk kostümleri, palto ve pardesüler.
Yorgancılık	Fantezi ve adî yorganlar, divan yastıkları, perdeler; karyola takımları,
Ev el işleri	Oya, dantelâ, prode, kasnak, anavata, sarma, çin iğnesi, çini ve şal işleri, gergef işleri, sofra ve çay takımları, örtüleri, bürümçük ve kıvlatma çamaşır işleri.
Toprak işleri	Testi, bardak, çanak, çömlek, vazo, saksılar, sürahiler.
Nalbantlık	Nal mih takımları.
Kalburculuk	Saman, harman, un ve muhtelif kalburlar.
Kiremitçilik	35×12×5 eb'adında kiremitler. 20×10×7,5 eb'adında tuğlalar.
Ekmekçilik ve simitçilik	Ekmekler, simit çörek, pideler.

(Sürecek)

BİR ŞER'Î MAHKEME SİCİLLİNDEN

M. MESUD KOMAN

Vaktile dergimizde Karaman kütüphanesinde bulduğumuz, bir Karaman mahkemei Şer'iyye sicillinden bahsetmiş ve 35,36,37 ci nushalarımızda da bu sicilden örnekler göstermiştik. Sonradan, Konya Eski Eserler Müzesinde toplanan civar Vilâyet ve Kaza sicilleri arasına konmak üzere verdiğimiz ve içinde mühim dokümanlar bulunan bu sicilden başka; Lârende hâkimi Sivas'lı Naîmüddin Mehmet efendinin berat ve hücceti mazbuta ile devrin ve zamanın lüzumlu fetvalarını kaydettiği bir küçük defter satın aldık

İçindeki mâlumat ekseriyetle Seydişehir, Kızılbil kazalariyle nefsi Konyaya ait 1070, 1077, 1085, 1087, 1088 hicrî tarihli hükümleri taşıyan bu defterde: "Tanbur ve Kubuz ve gayri saz çalanların ve anların meclisinde bağırıp avretler donuna girip oynayanların şehadetlerinin şer'an makbul olamayacağı," hakkında Şeyhül - İslâm Ebussuud efendinin fetvasından tutun da, ücretle sığır güderken kışın şiddetinden dona kalan bir çobanın ölümünün keşfine; evinin üzerine havaleli bina ilâve ettiğinden komşusundan şikâyet edenin davasının yerinde olup olmadığının tahkiki için mahalline mimar gönderildi-

ğine, bir çok köle ve cariye davalarına; oğlunun mesanesinde taş olduğundan hakim Kostî oğlu Aleksi adındaki cerraha ameliyat yaptıracağından bu ameliyat esnasında oğlu ölürse demidiyet isteyeceğinin hâkimce tesciline ve diğer cerrahî bir ameliyattan bahsedilirken bunun on iki kuruşa yapılacağına varıncaya kadar bir çok hususlar vardır.

Orta taraflarına doğru:

" Kadı ve naiplerin arapça hüccet yazmağa iktidarları olmadığından mâa lâ kasaba ve köylerde arapça yazılan hüccetin okunması ve dinlenmesi halk arasında müşkül olduğundan ve yine bunların türkçe hüccet yazmağa dahi kadir olmadıklarından okuyana ve yazana kolaylık olması için muhtasaran türkçe hüccetler yazdığını ve bunu yedi fasla ayırdığını,, bildiren bir kayda rasgeliniyor.

Bu nushaya bunlar arasından, Saatci adiyle anılan Mehmet paşanın Karaman Beylerbeyi iken Beyşehir Sancığına gelip halka nihayetsiz eziyet ettiğine ve devir namıyla para aldığı dair,, bir vekâlet hüccetini koyuyoruz.

Osman Oğulları idâresine geçtiği günden itibaren Beylerbeyi ve-

ya Vali ünvanı ile Konyaya gelen zatların isimlerini dergimizde yaymak üzere hazırladığımız şu günlerde, adı geçen saatçi Mehmet Paşanın buradaki memuriyetine dair bir kayda raslamamıştık. Bu hüccet, listemize bir isim daha kazandırmış olmakla kalmıyor o zamanki idâre hakkında da güzel bir fikir veriyor; aynı zamanda Seydişehir kalesinin kapularından üçünün, Ulu Kapı, Keçi Kapı ve Pazar Kapısı adlarını taşıdığını ve hacı Mustafa, Ulu kapı Değirmenci, Kızılca, Camii cedit, Sofuhane Hacı seydi Ali, Camii kebîr, Keçikapı, Pazarkapı ve debbağhane namında mahalleleri bulunduğunu da haber veriyor.

Hüccette adı geçen Saatçi Mehmet paşa Rum dönmesidir. Enderrune alınmış, İçkilâr'dan yükselecek H. 1071 de padişahın baş Çuhadarı; sonra Silâhdar ağası olmuş vezir rütbesiyle Kubbenişin yanı "Vekiller Heyetine,, girmiş, Sivas, Diyarbekir valisi olmuş ve daha bazı memuriyetlerde gezmiş, H. 1091 de İzmit sancagından emekliye ayrılmış ve beş yıl sonra ölmüştür.

Sicilli Osmanî'de, Mehmet Süreyya merhum (Cilt 4, S. 187) gayur ve nâzik bir zat olduğundan bahseder.

Hücceti vekâletin sureti şöyledir :

Kasabai Seydişehir mahallatından elhâc Mıstafa mahallesi sükkânından elhâc Hasan ve elhâc Mehemmet ve diğer Mehemmet nam kimesneler ve sairleri ve Ulukapı mahallesi sâkinlerinden Abdürrahman Bin Abdüllatif ve elhâc Mıstafa nam kimesneler ve sairleri ve Değirmen mahallesi sükkânından elhâc Ömer bin Sunullâh ve Hüseyin bin Halil, nam kimesneler ve sairleri ve Kızılovalar mahallesi sükkânından Recep bin elhâc Ebubekir ve elhâc Osman nâm kimesneler sairleri ve Camii cedit mahallesinden Ömer bin İbrahim ve Mustafa bin Muharrem nâm kimesneler ve sairleri ve Sofuhane mahallesi sâkinlerinden Abdürrahman bin elhâc Halil ve elhâc Mustafa bin Ahmet ve Nurullah nam kimesneler ve Sairleri ve elhâc Seydi Ali mahallesi sükkânından Mahmut bin Mustafa ve elhâc Osman bin Abdi nam kimesneler ve sairleri ve Camii Kebir mahallesi sükkânından Musa bin Derviş ve Mustafa bin Mehemmet, ve elhâc İbrahim nam kimesneler ve sairleri ve Keçikapı mahallesi sâkinlerinden Mustafa bin Abdürrahman ve diğer Mustafa bin abdi nam kimesneler ve sairleri ve Pazar kapı

mahallesi sükkânından Üstad Mustafa bin Pirî ve Mehmet bin Hasan ve Mahmut bin elhâc Abdurrahman ve Debbağ hane mahallesi sükkânından elhâc Süleyman bin Hacı Abdi ve Şaban bin Mehmet nam kimesneler ve sairleri ve lardan elhâc Mahmut bin elhâc Abdül Gani ve Mahmut bin elhâc Hüseyin nam kimesneler ve sairleri meclisi şer'i hatiri lâzımüttevirde kasabai mezbure sükkânından olup asitanei saadet tarafına irsal olunan Üstad Abdül Cebbar bin Abdül Halim ve Elhâc Abdül Halim bin Hüseyin nam kimesneler muvacehelerinde biemaahim ikrar ve takrirî kelâm edip sabıka Karaman Beyler Beysi olan Saatçi Mehmet Paşa bundan akdem Bey-

şehri sancagına gelip nice zulüm ve teaddisinin nihayeti olmadığını mâadâ devir namı ile nefsi kasabai mezbure ahalisinden 950 kuruşumuzu alıp bize külli zulüm ve hayif eylediğinde mümaileyh paşanın aldığı 950 kuruşa talebi davaya badehu kabz' ve bize isâle mütevekkîf olduğu umurun cümlesinde mezburan Abdül Cebbar ve elhâc Abdül Halimi vekil ve menalimize naib nasb eyledik dediklerinde mezburan dahi vekâleti merkumeyi kabul ve hidematı lâzımelerin edaya tahaddüt edecek mavaka' bittalep kütüp olundu.

Tahrîren fi evâili şehri muharremül haram sene semane ve semanine ve elf.

KONYA ve DOLAYLARINDA BİLMECE ZEVKİ NASIL BAŞLAMIŞTI?

Konuştuğu dilin müzikli inceliklerini, renkli, ışıklı parıltılarını bütün dünya milletlerine duyuran san'atkarlarımız bulunduğu gibi bu sanat-kârların torunları da aynı ümidi kafalarında bir meş'ale olarak taşıyan aynı güneşin manzumesini teşkil eylemektedirler. Öğretim yolunun ilk merhalesi olan ilkokul yavruları arasında toparladığım "Bilmece"ler bu dâvamın kudretli ve canlı belgeleridir.

Eskiden bu asırda görülen eğlencelerin yerini tutan ve çok tatlı hatıralarla yaşayan Türk sosyetesine vardı.

Kadınli erkekli toplantılarda büyük babalarımız, büyük analarımız vakitlerini hoş geçirmek için güzel hikâyeler, gülünecek tekerlemeler, fikri çalıştıracak nükteli bilmece konuşturlardı. Şimdi bu zevkleri radyolarda bulmaktayız. Hattâ bu zevklere ve eğlencelere sahne olan o geniş salonlu, taşlıklı, bahçeli, sedirli evlerden bile bahsedildiğinde Milli bir zevk duymaktayız. Şimdi de bu bilmeceleri okudukça yaldızlı nakışlarla bezeli tavlumbazlı koraş ocaklarının karşısında beş on ahabpla erkân minderlerine bağdaş kurup sohbet eyliyormuş gibi oluyoruz.

MEMDUH YAVUZ SÜSLÜ

BİLMECELER

- | | |
|--|-------------------|
| 1 — Camiyi kim açar ? | <i>Vakit açar</i> |
| 2 — Karalar içinde ne kara ? | <i>Yüz kara</i> |
| 3 — Yapılmadık duvar üstünde çocuk oturur. | <i>Yalan</i> |
| 4 — Melemez, melemez § ocak başına gelemmez.
gelirsede § duramaz. | <i>Tereyağ</i> |
| 5 — Eline almadan anırır § Ak ak yavru doğurur. | <i>Masra</i> |
| 6 — Karanlık evde kadı oturur § bıyığı burup oturur. | <i>Tuluk</i> |
| 7 — Altı göl üstü gül | <i>Lâmba</i> |
| 8 — Geriden baktım bir yeşil türbe § içine girdim tövbe
allah tövbe | <i>Mezar</i> |

- | | |
|--|----------------------|
| 9 — Dağdan baktım hor hor § ayakları mor mor.
Şimdi gelir görürsün güle güle ölürsün. | <i>Otomobil</i> |
| 10 — Dağdan atarım kırılmaz bir tükrüğe dayanmaz. | <i>Sigara kâğıdı</i> |
| 11 — Şakı şakı şakılar § şakı benim elimde, uzun
kavak belinde. | <i>Bez tezgâhı</i> |
| 12 — Bir ağacım var dalsız budaksız ben ona
nasıl çıkayım elsiz ayaksız | <i>Gök, sema</i> |
| 13 — Gelir Leylâ gider Leylâ ayak üstü durur Leylâ. | <i>Kapı</i> |
| 14 — Küçük nişadır alemleri giydirir kuşatır. | <i>İğne</i> |
| 15 — Havada kalbur asılı içinde mercan basılı | <i>Yıldızlar</i> |
| 16 — Bir kutum var içindeki incileri inci dizemez | <i>Nar</i> |
| 17 — Şak şak ağacı § şak badem ağacı, kırmızı gül
klaptan ağacı. | <i>Tezgâh</i> |
| 18 — Bir kuyum var içinde iki türlü suyum var | <i>Yumurta</i> |
| 19 — Kap kara lin lin, § kup kuru lin lin kemiksiz
lin lin iliksiz lin, lin | <i>Sülük</i> |
| 20 — Bir kuşum var canı yok boğazlasan kanı yok
cümle aleme derman bulur kendine dermanı yok | <i>Değirmen</i> |
| 21 — Devenin altından baktım bir dönüm yer yaktım. | <i>Tabanca</i> |
| 22 — Burdan vurdum kılınca Halepte oynadı bir ucu | <i>Şimşek</i> |
| 23 — Dört tatar bir kuyuya taş atar. | <i>İneğin memesi</i> |
| 24 — Sarı sarı safran gibi § okunur kuran gibi ya bunu
bileceksin § ya bu gece öleceksin | <i>Altın</i> |
| 25 — Sarı sarı sarkıp durur düşeceğim diye korkup
durur. | <i>Olgun kaysı</i> |
| 26 — Aldım ele § vurdum yere § allah belâsını vere | <i>Sümük</i> |
| 27 — Beyazla başladım § yeşille işledim al ile bitirdim
hepinize yedirdim | <i>Kiraz</i> |
| 28 — Ol hânım geldi § şol hânım geldi balaban
bakışlı selemen sekişli narın duruşlu mısır
pirinçli dereler kaymağı § dereler karpuzu
gül gülüstan içinde bir hanım yatıyor. | <i>Kurbağa</i> |

- 29 — Dağdan gelir taklamakla aman abla beni
sakla § ya börülce ya bakla. *Keklik*
- 30 — Kat kat döşek bunu bilmeyen eşek *Kur'an*
- 31 — Ağacın içini oyarlar. İçine "tin ton,, koyarlar
ağlama "tintonum,, ağlama sonra kulaklarını
burarlar. *keman*
- 32 — Beş kardeş bir buhariyi örer gider. *Beş çorap mili*
- 33 — Kendi bir evde Gözü bin evde *Elektrik*
- 34 — Suda süleyman *Yılan*
- Dağda daliman *Canavar*
- 35 — Daldan dala fişek bunu bilmeyen eşek *İp*
- 36 — Pencereye bir kuş geldi § hak dedi huk dedi
bu dünyada dört şey yok dedi.
1 — Devenin ayağına nal çakılırmı
2 — Denize kapak olurmu
3 — Göğe merdiven kurulurmu
4 — Ölüme çare bulunurmu
- 37 — Bir atım var haşarı § kafası damdam dışarı *Soba borusu*
- 38 — Çıt çıt hamam, kubbesi tamam, bir gelin,
aldım babası imam *Saat*
- 39 — Nar nar § narlar nar duvarda parlar narcı kadın
gelmedi nar duvardan inmedi *Kilit*
- 40 — Deve yününden döşek bunu bilmeyen eşek *Ayva*
- 41 — Kapının ardına saç koydum cümle alemler aç
koydum *Ramazan*
- 42 — İlim ilim ilmesi ilim kanın düğmesi bunu
bilen bilesi bilmiyen 32 şar veresi *Üzerlik*
- 43 — Gökten 12 karpuz indi on birini yedim biri kaldı *Ramazan*
- 44 — Bukka da bukka, şukkada şukka § mantıka
tıkka § mantıka tıkka *Havan*
- 45 — Bir etten kantarım var her gün altın tartar *Kulak*

- 46 — Bir evim var direksiz § içine giren yüreksiz *Mezar*
- 47 — Annesi yassı kanbur § babası kumru koca
oğlu sohbette gezer *Tokuç*
- 48 — Elde yapılır § ete takılır. *Yüzük*
- 49 — Dört lap lap *Kedinin dört ayağı*
İki bak bak bir singi iki dingil *Kedinin iki gözü*
Kedinin kuyruğu
Kedinin iki kulağı
- 50 — Dam altında çağırış bağırış vardım baktım
bir top gümüş *Yumurta*
- 51 — Bilmece bildirmece dil üstünden kaydırmaca *Dondurma*
- 52 — Karatavuk, karnıyarık *Ocak*
- 53 — Allah yapmış yapısını demir açar kapısını *Karpuz*
- 54 — Üstü atlas § ortası unlu, içi odunlu *İğde*
- 55 — Mavi atlas § iğne batmaz makas kesmez §
terzi biçmez *Gök*
- 56 — Min min minare § çin çin çinare altmış çiçek bir lüle *Ay, Yıldız*
- 57 Terazî kalıplı otuz iki delikli *Bal peteği*

YENİ YAYIN

Konya dergisi gelecek sayıdan itibaren okuyucularına yeni yayınlanan eserleri tanıtmaya çalışacaktır. Bu tanıtımları, kısa notlar ve sayfalarımızın yettiği nisbetde de tahliller ve hulasalar halinde sunacağız.

Bu yazımızda bugünkü genel yayın durumunu gözden geçirmeğe çalışacak ve gelecek sayılarda eserler üzerinde duracağız.

Dünyanın ve yurdumuzun, içinde bulunduğu ekonomik şartlar; bilhassa son günlerde artmış olan kâğıt yokluğu, kitap yayınına hiç tesir etmemiş gibidir. Maarif Bakanlığı tarafından yayınlanan, Türkiye Bibliyografyası ve Radyo kitap saati konuşmaları, bize 1944 ün en çok kitap yayınlanan yıl olduğunu gösteriyor. Bu ilk bakışta sevinilecek bir olaydır. yılda 2051 eser basılması, hem de bu günkü şartlar altında, hakikaten övünmeye değer olmakla beraber; bu husustaki kararımızı vermeden evvel şu soruyu soralım :

Eski deyimle, kemmiyet bakımından bir rekor kıran 1944 yılı keyfiyet bakımından acaba ne haldedir?

Bu soruya acı duyarak, fakat kesin olarak, yine eski deyimle: Kemmiyet ile keyfiyet tamamen makûsen mütenasiptir, demek zorundayız.

Keyfiyet, henüz her şeyi gül pembe görececek bir çağda olmamıza rağmen bizi şaşırtıyor, korkutuyor, endişeye düşürüyor. Önümüzde, 1944 yılı-

nın, Türkiye Bibliyografyaları duruyor. Bunların ilk sayfelerinde seri halinde yayınlanan kitaplar sıralanmış. Bu eserleri ikiye ayırabiliriz. Bunlardan bir kısmı muayyen bir zümreye hitap ediyor, okunması için hususi bilgi ve ihtisası gerektiriyor. Diğerleri asıl büyük kütleye, halka hitap ediyor. Biz birincileri bir tarafa bırakarak, bu halka hitap eden eserler hakkındaki düşüncelerimizi yazıyoruz.

Halka hitap eden bu yayın arasında, başta Maarif Bakanlığının, klâsikleri geliyor. Bunları geçmişimizin ve bu günümüzün örnek eserleri olarak tavsif ettikten sonra, diğerlerine bir göz atalım: İşte durumun kötülüğü ve korkunçluğu burada beliriyor.

Özel teşebbüsler tarafından yayınlanan eserlerde güdülen tek amaç kârdır. Hemen ilâve edelim ki bu yayınlar içinde de, ciddi, faydalı ve kültürümüze yarayacak eserler vardır. Fakat bunlar en geniş bir hesaplâ yüzde yirmiyi geçmiyor. Geriye kalanı sadece kâr etmek için yayınlanmış; tâbir caizse, fikir ve kültür ihtikârı yapan eserlerdir.

Tabiatın değişmez bir yasası vardır: İnsanlar daima gizli, esrarengiz ve cinsî şeyleri çok merak ederler. Daima bunları ararlar, okurlar. Bu gibi eserlerden zevk almamak veya onların tesiri altında kalmadan okuyabilmek için oldukça geniş bir genel kültüre ihtiyaç vardır. Bu bile çok

defa böyle cınaî veya açık saçık şeyleri bir nevi hırsla okumaktan insanları alıkoymaz.

İşte kitapçılarımız bizim bu meylimizi, kendi kârları için kullanmaktadırlar, Bazan ciddi eserlerin kaplarında bile, bu hisleri tahrik için çirkin, zevksiz resimler görüyoruz. Basılan kitapların bir kısmı açıktan açığa, bir kısmı maskeli olarak bu duygularımızı kamçılıyor veya tatmin ediyorlar. Ancak, bu işin okuyucuları nereye götüreceğini düşünen yok gibidir. Yalnız polis romanları, "şehvetnameler", okuyarak yetişen bir gençliğin iyi yetişeceğini kim iddia edebilir? Ve kim yalnız böyle eserleri bulabilen yetişkinlerin sinirlerinin bozulmayacağını, iyi hislerinin dumura uğramayacağını söyleyebilir?

Ciddî eserlerin alıcı bulmadığı için, bu çeşit eserlerin yayınlandığı söylenemez de biz bu düşünceyi kabul etmiyoruz. Bir zamanlar kitap piyasasında hep doğru dürüst eserler vardı ve pek âlâ satılıyor ve aranıyordu. Bu gün bu edebî eserler yerine hep, tâbir caiz ise, tüccar mallarını görüyoruz. Bu "gangster", "aşk ve macera", "ıstırap", romanları arasından temiz ve seçkin bir roman, hakiki bir edebî eser bulmak ne kadar zordur. Kitapların çoğu, genç ve yetişkini zehirlemekten başka bir işe yaramıyor. Bedii zevlerimiz rencide ediliyor, kültürümüz yerinde sayıyor.

Okuyucularımıza kesin bir fikir vermek için rakamların diliyle konuşalım: Önümüzdeki Türkiye Bibliyografyalarından rasgele ikisini çekiyoruz. Umumî okuma ihtiyacını karşılayacak mahiyette olan yani doğru dan doğruya halka hitap eden eserlerden olmak üzere Eylül'de 62 ve Kasım'da 33 kitap basılmış. Bunlardan

bir kısmı hakikaten ciddi, istifadeli ve okunmaya değer kitaplar.

Fakat Eylülde yayınlanan 62 eserden 31 ve Kasımdaki 33 eserden 20 tanesi polis romanı. İsterseniz bir kaçının isimlerini sayalım. Sadece bu sayma işi iki ayda basılan 95 eserden 51 tanesinin yani yüzde elli ikisinin ne kiratta eserler olduğunu bize gösterecektir. İşte :

Arsen Lüpenin fevkalâde maceraları serisinden: Dişi Parsın Dişleri, Otuz Tabutlu Ada v. s.

Cingöz Recainin harikulâde maceraları serisinden: Tatavla cinayeti, Kara Hayalet v. s.

Meşhur Amerikan polis hafiyesi Nat Pinkerton serisinden: Şatodaki Hortlak, Kılduz aşılâyıcıları v. s.

Ve böylece Fantoma serileri, Meşhur kadın çasus Diana Vilyams'ın heyecanlı maceralarının serileri uza-yıp gidiyor. Dikkat edilirse bunlar hep meşhur ve harikulâdeden aşağı inmiyorlar. Biz bu meşhur (!) ve harikulâdelerin (!) bizi ve bilhassa küçüklerimizi zehirlediğine inanıyoruz.

İş, bu 95 eserin 51 tanesi ile bitse yine iyi. Çünkü bunlar açıktan açığa zehirleyici eserler oldukları için korunulması nisbeten kolaydır. Geriye kalan 44 eserin pek çoğu da bir mecmuanın kullandığı yerinde bir deyimle "şehvetnameler", diye isimlendirilebilir. Ve bunlar duygularımızı gizli-den gizliye körleten, benlik ve ahlâkımızı kemiren içkiden, uyuşturucu zehirlerden farksızdırlar.

Bu suretle 1944 yılının eserlerine genel olarak bir göz gezdirmiş oluyoruz. Görülüyor ki 2051 eser sayı bakımından göğüs kabartacak bir durumda ise de halk kültürü ve edebiyat bakımından iş tamamiyle bunun tersidir.

Artık bu nevi yayınla mücadele zamanı gelmiştir. Eğer yayın işleri bu şekilde devam ederse belki kitapçıların kesesi dolacak fakat okurlara en hafif deyişle yazık olacaktır. Memleket kültürünün ve halk terbiyesinin, bilhassa kalkınma devrinde olan bir memlekette, gelişmesi güzel, rasgele elerde, her türlü kontrolden azade bırakılması acı neticeler doğurabilir. Bunun için, bu gelişme güzelliğinin önüne geçmek her aydının vazifesidir zan ederiz.

Son günlerde, İstanbul gazetelerinin bazılarında bu çeşit eserlere karşı bir tepki görmekle sevinç duymaktayız. Bu hareketin esaslı bir başlangıç olmasını ve bu çeşit bezirgânlığın sona ermesini özliyoruz.

1117 sayılı yasanın şu adı taşıyor. "küçükleri muzır neşriyattan koruma hakkında kanun". Biz bu yasanın tatbikine hiç şahit olmadık. Her halde bu günkü şartlara uymadığı için olacak. Fakat bu günkü keşmekeş içinde böyle bir yasaya olan ihtiyaç sonsuzdur. Hiç olmazsa küçükleri koruyalım. Bu genç fidanları olsun "şehvetnamelerden" ve gangsterlerden korumanın zaruretinin herkes duymaktadır zan ederiz.

Bu yasanın bir an evvel pratik şartlara uydurularak esaslı bir şekilde yürürlüğe konulmasını dileyerek yazımıza son veriyoruz.

Avukat Stajieri
FUAT TUYGAN

EV ÇALIŞMALARI

Evce muhitin ilim ve fikir hayatını hareketlendirmek için dört serilik bir Konferans programı tertiplenmiştir. Bu serilerden ikincisi mahallî uzmanlar tarafından derubte olunmuştur. Üçüncü seri yine mahallî aydınlar ve öğretmenlerce öğrencilere hasredilen konular üzerinde daha ziyade didaktik mahiyette bir konferans silsilesidir. Dördüncü seride dahil konferanslar, Genç Halkevliiler tarafından verilecek ve bunların konuları selâhiyetli aydınlar nezaretinde hazırlanacaktır. Bu serinin amacı genç istidatlara kabiliyetlerini geliştirmek uğrunda imkân hazırlamaktır.

Düşünülen bu amaç henüz programlaştırılmış değildir. Hâlen evimizde bu konferanslardan üç seri sıra ile ve vakit vakit takip edilmekte ve verilmektedir.

İkinci seri konferanslardan Mart ayı sonuna kadar verilenler şunlardır.

Yunus Emre ve san'atı (İsa Manas), Cemiyet terbiyesinde örneğin payı (Ali Rıza Korap), Türkmenlerin Konyada yerleşmesi (Sırrı Üçer), Firengi ve tehlikeleri (Dr. Şadan Talat Ural).

Üçüncü seri konferanslardan yine Mart ayı içinde verilenler: İktisat nedir? (Nafiz Tahralı), Anonim şirketler (Ahmet Aykol).

BİRİNCİ SERİ KONFERANSLAR:

Dışardaki ilim ve fikir adamlarımızla devam etmekte olan muhaberelele tesbit olunacak zamanlarda ara ile verdirilmesi kararlaştırılan ve daha ziyade serbes konferanslar mahiyetinde bulunan bu seriden ilki, bir gün önce Evin konluğu olarak Konyayı teşrif eden Isparta Millet Vekili ve Türk Hukuk Kurumu Başkanı Sayın Bay Kemal Turan tarafından 25 mart 945 pazar günü saat 16 da Ev sineması salonunda çok kalabalık bir dinleyici önünde verilmiştir. Konferansın konusu (Toprak Kanunu Tasarısı) idi. Hatip, konusuna girmeden önce bir başlangıç yaparak böyle bir tasarının hazırlanması âmillerini sırasıyla:

1 — Devletin varlığında toprağın yeri.

2 — Toprak müdafaası kadar toprak nizamının da gerekliliği.

3 — Tarihte Avrupa köylüsü ve toprak nizamının serf şekli ve buna karşılık bizde Nizamülmülkün

kurduğu sistemin değeri ve üstünlüğü

4 — Tanzimatla değişen bu sistemin toprak nizamımızda yaptığı parçalanma ve küçük parçalara ayrılma sonucunun mahiyeti.

5 — Devletin ve Hususî İdarelerin toprakları ve bunun yarattığı durumlar.

6 — Bugünkü köylümüzün toprak mülkiyetinin kifayetsizliği ve otuz yedi vilâyette yapılan son araştırmanın 61000 aileyi ortakçı olarak bulduğu, iki milyona yakın Aşiret halkının da topraksız ve yurdsuz bulunduğu.

Ana hatları üzerinde verdiği geniş izahlarla anlatmış, toprağı plânli bir işletmeye tabi tatmanın yurd için refah getirici tek yol olduğunu ve tasarının bu refahı sağlayacak bir toprak nizamı kurmak endişesiyle hazırlandığını açıkladıktan sonra bu düşüncenin Kemalizm'de ve Ana Yasada kamulaştırma yoluyla bir prensip olarak güdüldüğünü ve binaenaleyh taklit ve yeni bir fikir olmadığını etraflıca belirtmiş, tasarının ihtiva eylediği ve gözetdiği prensip ve hükümleri ve çiftçinin bu tasarı ile ulaşacağı refah imkânlarını ve kamulaştırmada tutulacak yolları; toprağın mirasla parçalanmaması esasına ait tedbirleri anlatmış ve dinleyicilerini bu kanun tasarısı üzerinde yeter derecede aydınlatmıştır.

PAZAR KONUŞMALARI :

Şehrimizdeki kahveler, her hafta Pazar günleri Halkevi Başkanının iştirakiyle dolaşmakta ve halkı ilgilendiren konular üzerinde konuşma işine devam edilmektedir.

Halkımız için faydalı olduğu görülen bu konuşmalardan — Ocak ayı başından beri — yapılanları şunlardır :

Tifüs, Alemdarın kahramanlığı, Okuma — yazma kursları ve faydaları, Vatan şairi Namık Kemal, Umumî yerleri kullanma, Yurt müdafaası, Plevne kahramanı Gazi Osman Paşanın kahramanlığı, Türk pehlivanları Avrupada, Ağaç yetiştirme, İstiklâl savaşında Türk kadınları, Umumî yerler ve buralara giriş çıkış, Pasif Korunmada maske ve maskenin yerini tutanlar, 18 Mart Çanakkale zaferi, Cenup cephesinde ilk kurşun, Cihan ve İstiklâl savaşında Konyalı kahramanların rolleri, Ben neyim, Sıtma ve tedavisi, Gençlik ve spor, Eski eserler, Mehmetçik İkinci İnönünde, C. H. P. ve Prensipleri. Bu Konular üzerinde kahvelerde konuşanlar: Osman Fatih Kurşun, Galip Öztürkmen, Sabit Günbay, Memduh Yavuz Süslü, Sefer Erkan, Recai Baysongar ve konferansçıların daima yanında bulunan Ev Başkanımız Midhat Şakir Altan.

TOPLANTILAR :

Sömestr tatili dolayısıyla şehrimizde bulunan Üniversiteli gençler Evimiz tarafından davet edile-

rek ağırlanmışlar ve, bunu ayrı ayrı gecelerde olmak üzere, değerli gençlerimizin bir şiir gecesi ve bir de baloları takip etmiştir.

Öğretmenlerimizin Evimizde yapmaya başladıkları meslekî toplantıların dördüncüsü son günlerde yapılmıştır. Bunu Hukukçu, Adliyecî ve Tapuçuların, C. H. P. Kaza İdare Heyetinin ve Gençler Birliğinin ayrı günlerdeki toplantıları takip etmiştir.

Yine bu ayda mahalle muhtarları ve İl Genel Kurul Üyeleri ile toplantılar yapılmış ve bu toplantılarda Ev çalışmaları görüşmüş ve filimler gösterilmiştir.

Yine Evimiz salonunda Selçukspor, Gençler Birliği, İdman Yurdu, Yardımsevenler cemiyeti, Memurlar Kooperatifi ve Dokumacılar Kooperatifinin toplantıları yapılmıştır.

Temsil komitesi Güzel sanatlar komitesi ile iş birliği yaparak Halk Saz Sanatçıları yararına gece ve gündüz olmak üzere «Mahcuplar» adlı eseri temsil etmiştir. Temsil Kolu ayrıca Üniversitelilerle iş birliği ederek 13. üncü yıldönümünde geceli gündüzlü iki gün devam etmek üzere dört temsil vermiştir. Bu kolumuz, yakında halkın en çok bulunduğu yerlere Halkevinin sesini ulaştıracak olan

amplifikatör tertibatının şimdilik ulaşabildiği yerlerde dinlenmiş bulunan bir de Radyofonik temsil vermiştir. Çocuk kulübümüz çeşitli gösteri ve temsillerine devam etmiştir.

Filim makinemiz tamir edilmiş ve Genel Sekreterlikten getirtilen filimler Halkımıza, Halkevlerinin 13 üncü yıldönümünden evvel gösterilmeye başlanmıştır. Martın 19 undan itibaren - yapılan bir programa göre - bu filimler öğrencilere gösterilmektedir.

SPOR :

3000 metrelik takım koşusu yapılmış ve derece alanlara Ev Başkanı tarafından mükâfatlar verilmiştir. Ayrıca kızlar arasında 1000 metre Kır Koşusu ve Halkevinde gençler arasında Pingpong müsabakaları yapılmıştır.

YARDIM İŞLERİ :

Elli beş öğrenciye ayakkabı dağıtımı yapılmış ve bu gençler şekerle ağırlanmıştır. Ayrıca yedi ve yediden fazla çocuklu beş aileye para yardımları yapılmıştır.

KURSLAR :

Halk dersanelerine muntazaman devam ederek başarı gösteren kadın-erkek 418 öğrenciye belgeleri 25 Mart 945 Pazar günü törenle dağıtılmıştır.

BİZE GELEN KİTAPLARDAN.

Mukayeseli ve Neşredilmemiş Mâniler.

Yazan: Kabataş Lisesi Edebiyat Öğretmeni Niyazi Eset. Ankara Halkevi Dil, Edebiyat şubesi yayınlarından büyük boy No. 26. Zerpamat — Ankara 1944.

Konyalılara yabancı olmayan Niyazi Eset'in Sivas, Kayseri, Yozgat, Tokat ve Konyadan topladığı mâniler yukardaki ad altında yayımlanmıştır.

Eser üç bölümlüdür. 7-43 cü sayfaya kadar olan birinci bölüm ön sözü teşkil etmektedir. Bu ön sözde mâni kelimesinin aslı ve eskiliği üzerinde duruluyor. Sonra mânilerin veznine geçiliyor. Mısra adedi, kafiye dağılışı, çeşitleri, mevzu ve değeri, şeklin tarihçesi, mâni söyliylenler, kullanıldığı ve söylenildiği yerler, değişmeler, bugünkü edebiyatımızdaki mevki ve tesiri, mâniler bibliyografyası: 1 — kitaplar, 2 — dergiler üzerinde duruluyor ve bu bölüm bir son sözle bitiyor.

İkinci bölüm metinlere ayrılmıştır. 45—160 ncı sayfaya kadar olan bu bölüm ilk mısraın ilk harfine göre alfabetik sıraya konularak tertiplenmiştir. Bu bölümde 1618 mâni vardır. Bunlar çeşitli esrlerdeki mânilerle karşılaştırılarak aynı olanlar çıkarıldığı gibi farklı olanlar da işaretlenmiştir.

163-191 inci sayfaya kadar olan üçüncü bölüm son mısraın son har-

fine göre tasnif ve tertip edilen bir fihristle başlıyor ve bunu bir endeks, ön söz için zengin bibliyografya bir lugatçe takip ediyor ve kitap düzeltmeler ve içindekilerle sona eriyor.

Esaslı bir araştırma verimi olan bu değerli eseri her şeyin bizim olanını arıyanlara tavsiye ederken metinler bölümünden aldığımız birkaç mâniyi okuyucularımıza sunuyoruz.

İçime neler oldu
Hayat bana dert oldu
Mor sünbüllü vatanım
Sensiz bir gurbet oldu

★

Kale dibi gürgenlik
Ne hoş olur ergenlik
Ergenlikte yar sevmek
Oda bir bezirgânlık

★

Minareden gitmiyor
Elim yare yetmiyor
Yigitim şeker ama
Boğazımdan gitmiyor

★

Mey içtim kanamadım
Deryaya dalamadım
Uça uça yoruldum
Bir dala konamadım